

ДРАМСКА БАШТИНА

Ку
на
Ср

ВУЧИЋЕВЦИ И КЊАЖЕВЦИ

Ђорђе Малетић

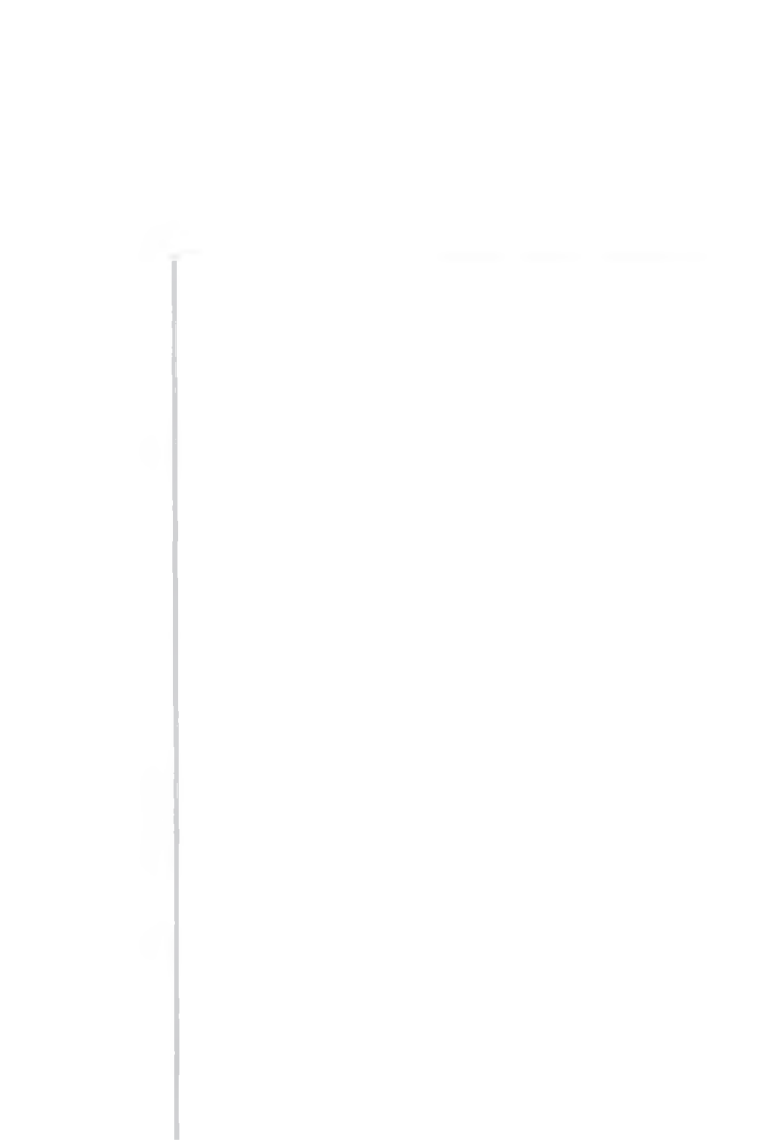

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

ВУЧИЋЕВЦИ И
КЊАЖЕВЦИ
или
ПРЕВАРА ИЗ
ЉУБАВИ

од
Ђорђа Малетића

У Земуну год. 1844.
непрерађено

Београд 2005.

БОРЪЕ МАЛЕТИЋ
ВУЧИЋЕВЦИ И КЊАЖЕВЦИ или
ПРЕВАРА ИЗ ЉУБАВИ
весело позориште у три дејства

ЛИЦА:

АНТА, збачени чиновник

ВЛАЈКО, пропалица

МЛАДЕН, трговац

СМЕТКО, столоначелник у Попечитељству
у Србији

СТАНИМИР, Антин слуга

СТОЈКО, Влајков, слуга

БОСИЉКА, Антина кћи

Гости.

Позориште је у Земуну

време – године 1844.

Ђорђе Малетић

ДЕЈСТВО I

Предња соба Влајкова

1. ПОЈАВА

СТОЈКО

(Седи на кревету и шапе очи од спавања)

Охохо! Ал' сам поштено одспавао!

(Погледа на саџи висећи на дувару)

Шта? већ шест сати? Еј злосрећниче Стојко! – Ако ми буде господар устао, биће ми лепо јутро. Чизме не очишћене, аљине неиспрашене, вода непреправљена, а господар љутит. – Красан посао! Ако данас добро прођем то ће морати сви ђаволи поцркати. – Но гле! – О, та ја сам и заборавио на синоћно весеље. Господар мој сигурно јошт лешка, одмарајући испребијане кости. – Проклета синоћна част! Ако мог господара сваки пут овако чaste, то онда фала лепо! Јошт једна оваква част, па ће господар мој претоварен морати ил' дрћи или богаљ постати.

(Облачи се)

Ја сам у мојој младости толико видио и претрпио боја, да се чудим, што и ово мало косе на глави имам, ал' оваква боја, душа вама, до данас нисам запамтно. Истина беше мрак, и тако не могу добро распознати да ли само мог господара или и

Господина Анту чешљаше; но бубање је тако страшно било, да ће и обоница, ако су ма како поделили, увек кишу боље предсказати моћи, него календар. Срећа, те се ја мало измако, а знао би за госу. – О, о, јадног господара мог! – Ал' нека; тако му треба! Кои га ђаво тера, да се са бесним адвокатима о србским пословима, о њивој буни и правници препире, кои не знају пет на девет, већ слепцима, кад већ немају другчије, песницама разтерају с очију маглу, те им светлаци ударе. Та они би ји стотинама надговорили и у другом, а камоли у овом, где се мој господар из петни жила упиње да ђавола убели.

(Узима чизму и почне је чистијији).

А друго, шта га је стало? – Баш ти неки људи будале; свађају се као врабци о туђој проји.

(Загледа у чизму.)

Боље би мој господар учинио, да друге чизме себи направи, а ове искрпљене мени поклони, него што зубе у инату обија. Погле како му је штикла изкривљена; баш као да је ђавола у њима вијао.

(Маше главом и звижди, зајим сјане је даље чистијији и ђевајии)

Ти си моја јединица, ти си моја мезимица...

Влајко виче с поља: Сјојко

СТОЈКО

Заповедајте! – Однео те ђаво! Што не цркаваш? – Сад ће бити брукe!

(Баџи чизму, узима брзо друзју, и сјане ијио брже може чистијији. Влајко виче и по дружи јуји.)

СТОЈКО

(У највећој забуни)

Таки, таки!

(Баџи полак очишћену чизму и сјане збуњено по соби ју-марайии. Зајим навуче јрслук наојко и оде.)

2. ПОЈАВА

СТАНИМИР

(Улази и окреће се по соби)

Но! та овога нема код куће? Баш ти нас је слуге Бог проклео; За оно кукавно парче леба продај своју слободу! па јошт како? На најжалостнији начин, да ти ни један трепутак није миран. – И сами пси боље од слуге живе, па јошт код где којег господара и Боже помози, ал код лудог и занешеног, да Бог сваког сачува.

3. ПОЈАВА

Станимир и Стојко

СТАНИМИР

Добро ми ти јутро Стојко! А који ти је враг, ваљда се ниси тако рано опио? Што си наопако прслук обуко?

СТОЈКО

Гле, Бог и душа! Добро кад није господар спазио, те би се као киша на мене излио. – А од куд ти тако рано? Шта ти ради господин? Јесу ли му читава леђа?

СТАНИМИР

А од куд ти знаш? Да ниси с њим заједно делио?

СТОЈКО

Ја по срећи умако, ал господар мој добру извуче, с њим лутрију, па опет, као да је вештац. Ђаво с њим, ништа му није.

СТАНИМИР

Таквим неваљалцима не могу наудити песнице. Мој се несрећник јошт синоћ излечио. Но камо среће да уместо тела памет лечи. То ће бити чудо велико ако полуди. Довека му је Вучић у глави, однео га ђаво и с њим заједно. Тако јутрос, кад сам се од доктора вратио, а он скинуо Вучића па блене у њега, као теле у шарена врата. Кад ме спази, а он као бесомучан дрекну: Шта стојиш? Видиш ли јунака овога? Блесане! Клекни, и признај, да је ово јунак над јунацима! Видиш ли тикво, какве су му очи, какав је брк? – Ти дркћеш од страха? – Бабо! од његова образа стрепиш, а да шта ћи чинио, да овако на тебе потегне? – Оманувши руком, упусти по несрећи Вучића. Разбије се стакло, а образ му се сав у плувачку с дуваном помешану умрља. – Да си видео његова јадиковања, његова лудовања! Ја мал нисам пукао од смеја. Стаде га на то дреке, стаде га дероња, да ме сатре, називајући ме свакојаким, што сам му ја таквог јунака нагрдио, обећавајући ми вешала за тако грдно и нечувено безакоње. – По срећи на то удари доктор, те ме избави беде.

СТОЈКО

Такав ти је и овај мој несрећник, баш као да су из једне луднице изишли. Часан је крс поигро, кад смо се на њи намерили! – Да ми је како докопати се оно мало моје злоуде плате, без трага би отишао, ма знао просити, па се раонити. Ал не би је ни ђаволи кљештима изчупали. – Тако служи за бабину душу.

СТАНИМИР

Ја би се давно мога ратосиљао само да ми није једнога. Трпићу га јошт који дан, док јошт коју кукавицу скуцам, па после лаку ноћ, Анто, видео те кад мој потиљак!

СТОЈКО

Е, фала Богу! па ти би исту плату, ако не и бољу, и на другом, месту добити могао.

СТАНИМИР

Јес, јес истина! ал' две плате не би нигде добио; то треба да знаш знам ја шта радим; ако сам и слуга, опет ми није врана попила мозак, да не видим шта је боље за мене.

СТОЈКО

Ја те не разумем. Какве су то две плате, то само ти можеш знати. – Код Анте две плате, кои нигде ништа нема до једне кућице и лепу ћерку! – Ја те не разумем.

СТАНИМИР

Та то је баш, што ти не разумеш: ћерка, да!

СТОЈКО

Па као шта те она може помоћи? Ваљда се неће бити у тебе, маторог коња заљубила?

СТАНИМИР

Ко ће бити тако луд, да код красне печенице на Божић незапржена пасуља једе? – Код толики красни момака, баш ће моја госпођица на овакву дртину, па јошт слугу, пасти. – Не би она њеног драгана за пун свет овакви одрпанаца дала. – Није то мој Стојко, а баш и кад би било, слаба би ми помоћ била. Њене црне очи не могу се јести а за мене је већ проужало оно време, кад сам морао вас боговетнији дан девојчици као заљубљено маче гладан и жедан у очи пиљити. Данас мени треба леба.

СТОЈКО

Та ваљда ти бар леба даје твој господин.

СТАНИМИР

Видиш, како си прост! Зар ако сам данас сит, не треба да мислим, да ћу и сутра јамачно огладнити? – Мој брате! Довека се не може служити; а друго онај је будала, кои не жели хрђав живот с бољим заменити. Човек никад не може доста имати, док год не умре; и сваки је онај будала пред моим очима, кои

се лепом приликом или не уме, или неће да помогне. Ком је јошт Бог новца с неба пустио? Никоме! Радити треба, умети треба! Видиш ли како се други протурају? Све ти је то за крајцарама цркло! И мала се деца за новце отимају и грабе, то ли неће људи, којима је новац много нужднији. – Будаласти неки кицош из Србије, ветрењак, као да јошт на штапу јаше, облеће око господинове ћерке, као лептир око свеће. Девојка не може да га трпи, а отац би чини ми се, рад био, примити га за зета, јер од како се с њиме упознаде, мање се лупају врата, и праг нам је мирнији од кредитора: Ја му често требам, и зато (ћу) га прилично (да) музем. Ја ћу га донда вортати, док само узмогу с лажима проћи, и док кесу моју прилично напуним; па после жели га госпођица или не, то ме је мало стало. Ако се фрајлици нимало не допадне и боље. Ја сам остао чист. Ако се пак с њиме спанђа као свака малоумна девојка, ђаво за њом, није ми је нико ни дао да је чувам, а не би је ни сачувати могао као решето бува. Младен опет, њен драган, кога Господин као сатану мрзи, само због тога, што је Кнежевац, облеће ме с друге стране, и мити ме, да му састанке са госпођицом олакшам. – Тако ти ја најбоље стојим од њих свију, што немам шта да изгубим, ма се на ком сломила кола. – И то је видиш што ме принуђава, онако будаласта господара служити.

СТОЈКО

То си ми ти срећан Бог и душа! Ал' шта ћу ја кукавац сињи! Јошт ако мој господар не добије у Србији службу, као што се пада, то ми онда ваља довека служити.

СТАНИМИР

Е, па шта ће ти боље бити, ако он и добије службу? Ти си опет слуга, те слуга.

СТОЈКО

Та обећао ми је злоудо, да ће ми код свои пријатеља изградити да будем пандур.

СТАНИМИР

Ха! Ха! Ха! Не липши магарче, док трава не никне! То ће скоро бити! Нека се твој господар најпре побрине, да себи изради службу, па после другом. Зар мислиш ти да ће Вучићевци твог господара обдарити, што за њи варошку калдруму обија, што за њи на звезде лаје, што му кости намештају и што се после као пребијено псето по кревету ваља? – То никад неће бити. У тај се врбови клин и мој господин узда, па ће по свој прилици, код такве красне надежде, као заваљени коњ у блату остати, ако га како ћерка не помогне. – Море, волови по сво лето сено и другу рану вуку, а кад дође зима, сена ни од корова; нек ждери сламу и кукурузовину ако им је воља, или нек цркавају од глади. Тако ће и с нашим господарима бити; док су им требали, били су добри, а после шаку за уво. То су бунтовници, а ко неваљалцу служи, може ли се од њега добру надати. Ако се ти с друге стране не помогнеш, и с том ћеш надеждом и у гроб отићи.

СТОЈКО

И биће тај ђаво!

СТАНИМИР

Ја ти кажем, па ћеш видети. Прођи се данас ти Србије, па тражи себи сигурну кору леба. Чувај те ројтузне, ако не желиш да ти је Вучић на колицима извита (? О.М.) Остави твог господара срећан му пут; а видићеш тај, ако и оде у Србију, да ће од туд без обзира овамо стругнути. – Но да ја идем; тражиће ме мој господин, ако међутим не буде од жалости за Вучићем сасвим полудно. С Богом, Стојко! Видићемо се опет!

Увајте се за руке и оду.

4. ПОЈАВА

ВЛАЈКО

(Улази у сјаваћој одрјаној аљини и с новинама у руци)

Браво Србљи! Нека ми сад будаласти Књажевци писну, ако смеду, шта ми главу пробише с вином: Неће вам доћи Берат, неће, носе га пужеви, донео га пас на репу везана, и тиме подобно.

(Љућиишо)

Донео га пас на репу! Неће вам се Вучић одржати, неће! – Триста вам мука ваши ниткови! Ви знате што о политици! – Мотку у шаке, одрпанице, а политику оставите оваквим људима, кои су за то рођени, кои су се у свету образовали, кои са разумним, наученим и благородним људима у свези стоје. Њима оставите на решавање, кои мало даље од носа виде, а не као ви травопасавићи што но реко славни Чубро Чојковић у безсмртном свом делу уста му се позлатила. Ви сте кукавице, совуљаге, што у по дана не можете очи да отворите. Тако ме синоћ напао Радко будаластим своим доказивањем, да је Србија пропала. Пропала! О ђурко једна! Сад Србија пропала кад и најмање дете увиђа како све то красно напредује, потпомагано великодушјем Султана.

(Ода њо соби)

Па чим је јошт стао подкрепљивати доказивање своје! С пеницама! Е, мој брајко, ја би ти знао још боље доказивати, да су ми тако широка леђа и велика шапа, ал' овако морам да ћутим. Но доста му је било, што сам га пред читавим друштвом измагарчио. Кукавни мој господин Анта, не знам шта од њега би; но тако нам и обоици треба, оћемо ми слепцима силом да отворимо очи.

(Виче)

Стојко.

5. ПОЈАВА

Стојко и Влајко

ВЛАЈКО

Иди види шта ради господин Анта, па се брзо врати да ми јавиш; немој по твом обичају читав сат изостати, јер нећеш погодити врата. Ленштино једна! И траг ти за тобом смрди. Вуци се!

СТОЈКО

(У себи)

Опет ми дунуо ђаво под кожу.

(Јасно)

Господин Анта лежи у кревету. Овај час свратио се овде Станмир из Апотеке и рече ми да је у његовом господину од синоћ лоше.

ВЛАЈКО

(Забринуто)

Хм! дај да се обучем; само брзо.

СТОЈКО

(Узима аљине и одлази)

ВЛАЈКО

(Ода великим корацима по соби зашћим сћане гледајући преда се)

Да ли је могуће?

(Љућито)

– Проклети бездушни људи! – У пакао с вама обешењаци, зликовци и ниткови, да не трујете свет! – Па да Вучић не бије и не пребија, да не затвара и не окива и не растерује, да на робију не оправља и на точкове не баца! Та нека све упропасти, нека Србију у развале сруши, или је с четири краја запали, да јој се ни трага не зна; нек искорени, проклети овај род људи. Но не, није Србија сва крива што је неколико оваквих ниткова породила. Има у њој доста благородни душа, кои с

Вучићем једнако срце имају, кои с њим једнако мисле и раде; има у њој доста прави отечествољубаца, којима срећа и напредак земље на срцу лежи; кои врло добро и мудро увиђају да благо читаве земље не лежи у целом, да напредак отечества никад процветати не може, ако је сваком појединцу добро. – Народ! Та народ ништа друго није, по шака људи, с којима је свашта слободно учинити, кад се лепа прилика укаже, и кад се за благо, срећу и благостање поједини лица ради, они лица од кои срећа и напредак целе земље зависи. Кад је глава и срце болестно, шта помаже велико и здраво тело? Та народ, ако ће му Бог зна како добро бити, не уме срећу своју да цени, већ жели промене – што више, колико је слободнији и срећнији, толико је бешњи и луђи, толико је снажнији и опаснији, подобно коњу каквом. – С коњем у кола, ако мислиш, да ти буде што од ползе; а тако и с народом. У јарам с њим, и не дај му упознати шта је, а какав би могао да буде. Њему треба непрестано доказивати да му се само слепо покоравати ваља налозима своји поглавица, а да се ови о његовој срећи дању и ноћу брину и старају. Треба му јарам позлатити, да му се за навек допадне, а горчину коју по свакиј дан пије, треба му засладити, да му се не огади. То је мудрији начин владе, а не као бивше Правителство, које бесним коњима са свим одпусти узде; које немирном народу, да би га ублажило и усрећило, допусти у пуној слободи онако ојачати, да се после ни вилама оседлати не да. – Зато је онако лепо и прошло! Тако му треба! Оће оно на једанпут онолику ватру просвете да запали, да се сва Србија од ње осветли и на њој огреје! ето му сад! – Море не даји совуљаги сунца, кад за њу није; ноћ – ноћ је њој милија; нек у њој дакле и остане. Сад гледајте с ове стране, како они на вашем месту мудро господују и царују; нек вам се цени срце од муке, кад нисте умели чувати. – Дао вам се нож у руке: што с њим нисте друге клали, но сами себе, ко вам је крив.

(Одлази).

6. ПОЈАВА

Соба Анџина

АНТА

(Седи за асџалом и ѿреврће рачуне. После крајикоџ ћуџања)
 Хвала Богу – и српском Правителству те се ове беде и невоље опрости! – Дугови очишћени, будућност се лепша нег икад на мене осмеуе, магла се на небу спрешени послова моји развлачи, и сунце се величанствено рађа. – Као анђела избавитеља посла ми Бог овог човека, да и мене и дете моје из таме незнања у свет редног одличија и части узвиси. – Ко се јошт томе могао надати? Хм! Шта чини мудра глава, која дубоке тајне политике проницава! – Да се нисам био овако ватрено заузео за ствар србску, ова би срећа и данас густом тамом покривена била. – Прилика неисказана за моју Босиљку, а чини ми се, да га и она баш преким оком не погледа. – Дај да одма приступим делу док је јошт време; гвожђе треба ковати док је вруће – Босиљка!

7. ПОЈАВА

Босиљка и Анџа

БОСИЉКА

Шта заповедате, Татице!

АНТА

Оди ближе, ћерко! – Имаћемо важан разговор, а и онако сам нешто смућен; глава ми је буновна, не знам сам шта ми је.

БОСИЉКА

Ако имате вољу да вам што читам. – Баш сам синоћ лелу једну књижицу добила.

АНТА

Прођи се ћерко! За мене су данас све књиге изумрле. Једне новине то је моја рана. Од како Вучић славну над неправдом одржа победу, тако ми се новине нужднима учинише, као ваздух. – Но да се вратимо на други предмет. – Ти видиш ћерко да сам већ остарио и јако ослабио. Ја сам већ једном ногом у гробу, и боим се, да са жељом мојом тебе усрећити, не одем у гроб. Ти си већ 17 година прошла, а то је време, кад се цена девојачка, као море диже и спушта. Ја те од неког времена не испуштам из главе, и зато те сад озбиљски, као отац питам: Је си ли кад о удатби мислила, и кога ти за најбољег налазиш, да би могла с њим срећна бити.

БОСИЉКА

(Порумени)

АНТА

Немој се стидети, ћерко! – Ти ћеш се отцу исповедити.

БОСИЉКА.

(Љуби му вајрено руку)

О, татице, ви

(С обореним очима)

– знате.

АНТА

Ја те разумем, ћерко, и то ми је мило што се са мном слажеш. Твој је избор без мане. Лепоте буде, па прође, као цвеће пролећа, и кад зима наступи, залуд ћеш на увенутом сувом бокору мирисати. – Плод, ћерко, плод! То је поглавито, и на то треба увек пазити. Не цвет, већ плодно дрво треба у башту будућности пресађивати од ког ће се и једно и друго уживати, а последње и онда, кад за нас обманљиво пролеће за навек прецветало буде.

БОСИЉКА

(Зачуђено)

Ја вас не разумем добро татице.

АНТА

То значи: Имање је претежније од лепоте момка, и она је свака пред моим очима разумна девојка, која првом последњем предпоставља, и због тога те јошт већма љубим. Ја сам приметио, ако си и крила да Г. Сметка радо гледаш.

БОСИЉКА

(Уилашено)

Ја, татице? – Ја га нисам могла никад трпети! – О, тај Сметко.

АНТА

(Нагло)

Шта? Шта? – Но ти се само покриваш, лисице – језик једно говори, а срце друго. Ви сте женске у таквим стварима као запечаћено писмо. – Можда ће те друга вест боље обрадовати. – Он је рад јошт данас твоју руку просити.

БОСИЉКА

(Уйрејашћена)

Моју руку просити? Сметко? – Не сладки татице! Ја не кријем – не тајим. Ја отцу исповедам – срце га моје одбацује – разум се противи таквој свези.

(С највећим чувсиљом)

О, татице! Кад би могла, кад би смела срце моје одкрити. – Татице – Срце се не да поткупити, подмитити.

АНТА

Је си ли ти при себе? Овакву прилику упустити! – Знаш ли ти, ко је тај Сметко? Знаш ли ти да је он столоначелник у Попечитељству, син богатог и важног Србина, који је под Карађорђем војевао и који је сину велико благо после смрти оставио? А сада је член Совјета знаш ли ти?

БОСИЉКА

(Тихо)

То ми није нужно знати.

АНТА

Шта? То ти није нужно знати? – А да ли ти је нужно знати, да ти њега и не заслужујеш? Моја ћерко! Девојака свуди као косе на глави, и кад би друга и за ћорава пошла, само да у девовању и старост не дочека, ти најврстнијег момка најсјајнију срећу одбацујеш.

БОСИЉКА

И због тога самог татице, што га не заслужујем, треба да га се одречем. Његово стање не може се никад с моим сравнити, и велика та разлика морала би пре ил' после раздор међу нама порадити, доцније неко одвраћење, а најпосле мрзност и крајњу несрећу, тим више што се срца не слажу, и што случајна опасности људске никад не могу оно саставити што је бог раставио.

АНТА

О тешка ли посла! Срца се не слажу. Моја ћерко! давно је пала срцу цена, нит се ко данас о њему стара. Данас ти је корист особа, срце маска, а мода свирка. Је ли само што од ползе; обећава ли само ужитак – брзо к делу, не упуштај срећу из руку, која се можда никад неће вратити – а срце? Нек се противи колико му драго. – Време је у стању поправити, па и срце. Дал те само Сметко у свиљу обуче, док те окити дукатима, склониће се и срце, заборавићеш да си за њега нерадо пошла, и чинити ће ти се да су рапави његови образи, гладки и румени обрашчићи каквог кицоша. – Прођи се ти те будалаштине, па продај твоју робу док је јошт, на цени, јер ће доћи време, кад је нећеш моћи никамо протурити. – Не видиш ли, ћурко, да се данас девојке, као слама продају.

БОСИЉКА

Зато се толики пожари и догађају у брачном животу.

АНТА

Хм! Виш ти оштроумља – А да што ти мислиш?

БОСИЉКА

(Живо)

Поћи за онога, кога моје срце избере, па ма најсиромашнији био, с ким ћу моћи и радост и жалост делити, ком ћу моћи у погледу жељу погодити, и ког ћу једну сузу богатству целога света предоставити. – О, татице! ако то време и дође, да не узмогу моју робу протурити, то ћу се опет с тим тешити, да купца нисам преварила. – Ко жели другога преварити, тај често сам преваром бива, а ова је превара, татице, најжалостнија, која се никад загладити не може. Што се обичаја у овој струци тиче, то сам ја сувише жалостни примера видла, него да би се склонити могла, сав будући живот мој њему за љубав жртвовати. Свака је она страна савршену у браку срећу проиграла, која јединствено другој страни сву своју спољашњу срећу – ако се срећом назвати може – благодарити има. – Ја ћу моју срећу на темељу љубави с мојим супругом заједно да започнем зидати и у слогџи сродног чувства, сродне жеље и тешења њежни цвет љубави неговати и подражавати.

АНТА

А ако тај цвет мразом оскудице увене? – Ако се тај темељ под теретом бриге и невоље сруши и развале његове и вас саме поклопе? – Шта ћемо онда?

БОСИЉКА

Онда ћемо се бар тиме тешити, што нећемо моћи нашу несрећу другим приписивати, што се нећемо моћи подобно онама тужити, које је брак приморавања или моде скопчао: “О да смо срцу нашем следовати, да смо по вољи изабрали, не би

овако несрећни били!" Наша несрећа биће последица наше судбе, која се може бити, никада не може избећи. Но то су врло редки случајеви, татице, а и нека би се на мени првој такав случај догодио, то ја опет водем као жртва оскудице пасти, него бити бедно оруђије туђег самовољства.

АНТА

Будалаштине! – Немој ти ту мени којешта извијати. Празне и голе речи ништа не помажу. Ти си јошт жуто кљуна, па мислиш да се све једе што год лети, но кад будеш моји година мислићеш друкчије. – Ја сам човеку дао моју реч и сад нећу за љубав твоји будалаштина натраг ударити које ће сутра при свелости брачне буктиње као магла развући. – Ствар ће се јошт вечерас свршити; па ћеш постати Сметкова жена, опростићеш се са мнош заједно сиротиње и ја ћу под моју старост данути мало душом и изгубљену у младости срећу богато накнадити. Јеси ме разумела?

БОСИЉКА

(Ситиоу као ван себе бледа и недвижима)

АНТА

Сад иди и спреми се. –

(Приситијуи к њој ближе, и њеска је њо образу)

Не брини се ћерко ништа, све ће добро бити.

БОСИЉКА

(Која је међу њим из своје забуне к себи дошла, њлашљиво и с њримејним куцањем срца)

Татице – шта то бјаше? – О не – то није ваша озбиљна жеља – Ваше дете упропастити – о, то нећете, то ви не можете учинити! – Татице!

(Тихо и дркитијајућим гласом)

Ја молим немојте ме осуждавати – Ја љубим Младена. –

АНТА

(Уйрејашћен)

Шта?

БОСИЉКА

(Вајрено)

Љубим га као моју душу. – О татице! – Да вам је само за један тренутак сићи у моју душу само да уочите величанствен онај образ, неиспитану ону силу – неисказане сласти–.

АНТА

Шта бунцаш?

БОСИЉКА

Не, татице! Овакво бунцање ја не би са благом целога света заменула. О, зашто је језик тако оскудан у изражавању чувства! – Овакво бунцање заслужује пред чувствувањем рајске сласти назвати се – Младен – о, како је и сама ова реч доста силна, да најунутрашњија чувства поколеба. – Младен је, татице, мој живот! – Одузмеш ли ми њега, то ћете ми и живот увели, тегатни одузети.

АНТА

(Кои је за цело њо време љуишићо њо соби одао)

То је много. До таквог степена полудити – то је нечувено! –

(После крајког ћушања)

Но ја ћу ти истерати то лудило из главе; истераћу ти тог ђавола испод коже –

(Ода дуџим кораџима)

О, не брини се ти! – Ком сладки лекови не помажу, том се дају горки. Клин се клином изтерује. – Да видим ко је претежнији, твоја будаласта глава, или очима реч. Гледај ти ње! – Младена. – Оног занешеног књажевца! – Даћу ја теби Младена, те ћеш се крстити шта те је снашло. – Место да ме са свим силама подпомогне упропастити, сатрти овај паклени пород, а она ми јошт пејжешћег врага жели на врат натоварити! Ја и

говори, и говори; оби већ зубе у саветовању – ал' не! Ти то све боље знаш. – Шта ти знаду данас луди родитељи? – Данас је јаје мудрије од кокошке. – Нећеш, ћерко, не! Јошт је узда у мојим рукама; мораш ићи куд ја оћу, ма знао, да ћемо се обоје у провалију стрпоштати. – Вуци се испред мон очију!

БОСИЉКА

(Покрива лице и одлази)

АНТА

(Сам, пада на столицу и уишре чело од муке)

Та нећеш ти за Књажевца поћи, док је на мени главе.

(Шкрићећи зубима)

Пре ћу те собственим рукама угњавити, да се као чудо приповеда, него ту срамоту доживети.

(Ојеей усјаје и ода)

Мораш поћи, ма ти оба ока искочила. Сваком је волу у почетку тежак јарам, па се после привикне. – Нема меда без воска, ни радости без жалости; нема дана без поћи, нема ватре без дима, ни пролећа без зиме. Ти би хтела кад се у огледалу огледаш, да ти у момка тако исто гладки буду образчићи, такве исте очице и румене устнице, а бели и ситни зубићи. – То ће бити и проћи, а кад не узимаш леба, неће га Бог за љубав твоје и твога друга лепоте ма с неба послати! –

8. ПОЈАВА

Влајко и Анџа

ВЛАЈКО

А гле! – проклета хула, како ме превари. – Но и боље. – Радујем се, што те здрава налазим.

АНТА

О, здрав до ђавола! Зар не видиш како ми лепо здравље на лицу цвета.

ВЛАЈКО

Дакле ти је истина лоше?

АНТА

Доста ми је не морам да се отимам; па преко свега тога, јошт ме малочас моја добра ћерка тако нападе, да би се змија од мене отровала.

ВЛАЈКО

Како то?

АНТА

Теби је познато да је Г. Сметко на моју Босиљку око бацно, и да ју је рад просити.

ВЛАЈКО

Но пак?

АНТА

Моја Босиљка – или боље рећи Копривка – не да си ни осолити.

ВЛАЈКО

Шта? – А зашто?

АНТА

Што га нема радо.

ВЛАЈКО

Којешта, то су мале ствари.

АНТА

Јест' ал' ево другог отрова. Она воли другога, па јошт кога! – Црко би од једа!

ВЛАЈКО

Кога?

АНТА

Младена.

ВЛАЈКО

Шта? – Младена? То не може бити!

АНТА

Иди питај њу, пак да видиш може ли бити.

ВЛАЈКО

Та девојка није при себи. Ја не знам каква је то памет код гди који људи, да могу Књажевца честито и погледати, а камо ли љубити. – Е, брате ово ти је наопаки свет. – Пак, шта сад мислиш?

АНТА

Шта ћу да мислим? Ништа! Она мора за њега поћи, па хтела не хтела. Да оваку срећу због њене луде главе упустим? Боже сачувај! Оваква се прилика сад указала, па никад. Док је мутна вода, лови рибу, а после с мрежом на плот.

ВЛАЈКО

А како би било, да узмемо Босиљку преда се и да огледамо, да је како обрлатимо, да нам не би после какве бруке учинила.

АНТА

Ништа не помаже, брате. Она ти је тврдоглава, да те Бог сачува; што себи једанпут уврти у главу, не можеш јој избити, да имаш сто глава.

ВЛАЈКО

Није с горега покушати на леп начин.

АНТА

Не помаже, море, леп начин, разумеш ли србски? Она мора за њега поћи, па свршен посао. Зар јошт да је молим, да себе усрећи? Нема ту од тога ништа. Да мени није мој отац све на вољу остављао, ја би био данас други човек. Цигу мигу око мене, док не скиде узду, па после свет на главу. – Не дај ти детету никад на вољу, а особито девојки – девојка је ђаво превешће те жедног преко воде.

(Ода њо соби љуџишћо)

Но само нек ми онај нитков завири јошт кои пут у кућу. – Даћу му ветра, те ће овде цикнути, а чак код куће ланути.

ВЛАЈКО

Сад је већ доцкан мој драги; после боја с копљем у трње. Кад си га сам пустио да ти кућу над главом запали, а ти сад гаси, како знаш. Не би тај преко мога прага корачио никад. Од сваког је Књажевца ђаво узео ушур.

АНТА

Да, а што ти је долазио Недељко, то ништа је ли? Он бајаги није Књажевац.

ВЛАЈКО

То је сасвим друго. Ја сам Недељка само до'нда примао, док сам од њега испитао шта ми је требало.

АНТА

Па да због чега сам ја Младена примао, него због тога?

ВЛАЈКО

Да, па видим, помого си се ђавољски.

АНТА

Као и ти. Мени Младен заслепи девојку, а тебе Недељко од-
прави у бугару. – Сад не знам ком је горе; јер ја ћу моје зло
лако поправити, ал' ти никад.

ВЛАЈКО

Ко иде у битку, па не задобије ране, тај није добар војник.
Уосталом, не могу ми књажевци никад онако нашкодити као
ја њима. Запитај само Недељка, како му је било кад су га из
Београда као курву протерали, те је морао своју трговину
упропастити. Па и данас, сме ли и пресмрдети у Београд? Но
не само њему – многима сам наместио кревет. Ја не остајем
ником дужан.

АНТА

Ако ћемо па то, онда се и ја нисам баш најгоре показао,

ВЛАЈКО

Ха! Шта ми на једанпут паде на памет. Знаш ли како ћемо на
најбољи начин Младену доскочити и вратити му жао за сра-
моту?

АНТА

Како?

ВЛАЈКО

Нама је србско Правитељство неограничено поверење по-
клонило, због толики наши доношенија. То обстојателство
даје нам средства на руку, да се нашим непријатељима, Кња-
жевцима, осветимо. Тако дакле и Младен искуси силу нашег
отрова. Дај да га облажемо србском Правитељству, да је он с
бунтовницима у буну уплетен био, а да би га још лакше обо-
рили, облагаћемо другог каквог Књажевца на оној страни,
као да је њему цела та ствар позната. Тако ће Правитељство
Младена овде дати затворити, а онога тамо на испит пре-
дузети и мучењем принудити, да призна кривицу Младена.

АНТА

Па ми би на тај начин два невина човека упропастили.

ВЛАЈКО

Шта? Невина? Е, лепо, лепо, кад и ти тако о Књажевцима судиш. Кад волиш твоју срамоту трпети, нека те. Зар ти, бола ти, мислиш, да ће Младен онако ватрена глава, мирно гледати, да му други његову драгу на очиглед и на срамоту његову отима? Ако ти он Босиљку не украде, па се с њом у каквом манастиру не венча, а ти ме поплуј гди ме год нађеш. Море не жали ти обешењаке.

АНТА

(После неког ђушања)

Ођу па куд пукло да пукло. Иди одма и кажи Смутљивку, да се тили у Београд спреми, а ја ћу међу тим писмо написати.

ВЛАЈКО

Тако дабоме! Само гледај, те сву своју вештину употреби.
(Одлази)

АНТА

Немај бриге. – На овај начин морам моју целъ постићи. Ако се опере, то је опет осрамоћен, а међу тим док се он затвора ослободи, имам доста времена да ћерку моју са Сметком усрећим, ако се пак не опере, то сам мојој освети савршено додлетворно.

(Одлази)

9. ПОЈАВА

СТАНИМИР

(Улази полако и обазире се)

Но, то су обешењаци да им пара нема, нога им нози не мисли добра. – О, красни отац, истина! – Па онај опет нитков, триста му мука његови! – Но смрсиће се и вама конци, не брините се. Одавно је речено: Ко другом јаму копа сам у њу пада. – Да ми је само састати се с Младеном – морам му све изказати, нек се добро узме у памет. – Мало му је јаднику једнога зла, што му онаку девојку отимају, већ му навлаче на врат. – О, како сам ти ја наопако мислијо! Јадна Босиљко! Ал’ тако је; најгори медвед најлепшу крушку поједе. – Ха, ево Сметка; сад ћу му добро угрејати уши. Рад је сметеник да проси девојку, а јошт јој несмо ни речице прословили, већ моли мене, да га препоручим. – Но, ја сам те лепо препоручио.

10. ПОЈАВА

Сметко и Станимир

СМЕТКО

(Весело)

Да л’ је код куће Г. Анта?

СТАНИМИР

Јест: А шта сте ради Г. Сметко.

СМЕТКО

Имам му једну радостну вест да саобштим.

СТАНИМИР

А какву то вест? Смем ли ја знати?

СМЕТКО

Знате – мој је отац одобрио женитбу моју и тако ја сам рад –
Знате јошт данас – како ћу казати – с мојим анђелом прс-
теновати се.

СТАНИМИР

Хм! – Жао ми је, жао ми је Г. Сметко!

СМЕТКО

А што?

СТАНИМИР

Што од тога неће бити ништа.

СМЕТКО

Како то?

СТАНИМИР

Е тако, што Вас неће Босиљка. – То је чудни анђел.

СМЕТКО

Ал' зашто?

СТАНИМИР

Незнам! – Но чини ми се, да је до вас кривица.

СМЕТКО

До мене?

СТАНИМИР

До вас дабоме.

СМЕТКО

Ал' како?

СТАНИМИР

Што нисте знали средство употребити.

СМЕТКО

А – а зар јој нисте ништа о мени говорили? - Та Ви сте ми се –
како ћу казати – обећали.

СТАНИМИР

Јесам.

СМЕТКО

Пак?

СТАНИМИР

Па ништа.

СМЕТКО

Казали сте јој – онај – како ми санак на очи не пада, како за њом – како ћу казати – лудујем, како ми јело и пиће не пада на памет – како је она – како ћу казати – идол?

СТАНИМИР

Јесам!

СМЕТКО

Јесте јој казали како је у песмама мојим, под именом Хлоје спомињем, како се песма моја о Даници на њу односи, како сам јој готов у свако доба – онај – живот мој жртвовати, како срце моје – знате – силно – бије у прсима и како га – онај – пламен племените љубави пали и прождире -.

СТАНИМИР

Та то ми нисте никад ни казали.

СМЕТКО

Је л' те? – Дакле кажите јој и то, како ме је небеско и – онај – анђелско лице њено пленило и – како ћу казати – обчарало; Како срце моје грамзи и нестрпљиво очекује блажени онај час, кад ће тронута – знате – рука моја с њеном скопчати се, како ће душа моја онда себе у рају вишењавати – кажите јој све то.

СТАНИМИР

Оћу, оћу. – Но с тим се нећете помоћи Г. Сметко.

СМЕТКО

Како то?

СТАНИМИР

Е, тако, знате, моја је госпођица некако чудне нарави.

СМЕТКО

А, – онај – како ћу казати – предали сте јој песму?

СТАНИМИР

Јесам.

СМЕТКО

Пак? – Онај – Шта је казала?

СТАНИМИР

Онај – знате – како ћу казати – Није ништа казала. – Знате, она је чудне нарави. – Знате – врло чудне. Слабо мари за песме.

СМЕТКО

Хм! – Заиста чудно – Дакле, велите не мари за песме.

СТАНИМИР

Ни мало – кажем вам она је чудне нарави.

СМЕТКО

Али, ваљда ви нисте знали то – знате – Лепо јој разчленити и – онај – доказати, како је то – знате – похвално, како је то виспрено, себе у роду и потомству обезсмртити; ваљда јој нисте умели објаснити, како је то особита песма и како би јој све другарице њене, како ћу казати, завидиле, што је она једна – знате – тако срећна, што је њу једну – онај – судба изабрала, да међу толиким лепотицама љубовца младог српског певца постане. – То јој нисте знате казали.

СТАНИМИР

Јесам све баш, ал' залуд, мој Г. Сметко. – Песме! – Ко вам мари данас за песме? – Леп златан прстен, златан ланац или сат – то су – знате – ствари за девојчице. За мале рибице, мале удице, а за веће, као што је госпођица моја, веће и удице. У почетку свака риба не трчи на мамац, но само тргне, па опет натраг; мало по мало научи се, док напоследку и удицу не прогута. Хуп! ето ти је напољу. Тако вам је и с госпођицом мојом. У почетку ће се затезати прстенак примити, а после с трећим, четвртим даром зграбиће вам и ручицу и тако даље, док се око вас као керица не стане умиљавати. – Ја би тако радијо, да сам на вашем месту, а ви чините како вам воља; но кажем вам ако и мислите помаћи и у мирисна недарца госпођице завирити, ако мислите црне њене очице обљубити, и на крилу, опијени врелим пољубцима њеним заспати –.

СМЕТКО

Ух, ух! – Ћути молим те, не говори даље полудићу.

СТАНИМИР

Само се тако можете помоћи, а другчије никако. Знате, по рађању сунца може се од прилике погодити, какав ће бити дан. Тако и моја госпођица. Из вашег поступка мораће закључити, какав ће с вама имати живот! Ако јој се сад покажете подашни, ако сујету женску и кућењу и моди будете подрањивали; то ће јој се златни дани представити, после венчања. – А друго, оваква девојка заслужује да њен драган за љубав њену, благо читавог света прегоре. – Набубрене устнице, беле као снег, а румене као зора, кад дише подигну јој се беле груди као два сребрна облачка спровоју сунца, очицама би у по ноћи светлила, а ножицом да ни снег не би се угнуо.

СМЕТКО

Их! их! ћути ако бога знаш! Идем одма да јој купим прстен – Бил добро било – знате – изрезати и два голуба, како се љубе, или – знате – срце, које у пламену љубави букти?

СТАНИМИР

Ви ћете то боље знати; но ја би реко, да ћете с тим госпођицу као за први пут застидити. Боље ће бити леп какав камен.

СМЕТКО

Но ви ћете је међу тим – знате преправити док ја с прстеном дођем. – Будите ми на руци сладки мој, а ја вам – како ћу казати – нећу заборавити. – Таквог анђела добити – о Музо!

СТАНИМИР

Збиља, Г. Сметко, ја би вам јошт један будаласта савет дао, да не предате сами прстен, да се не би како госпођица нашала увређена, јер знате, женско је срце најтање стакло, већ предајте ком другом, у кога се можете поуздати.

СМЕТКО

Хм! – А би л' ви хтели?

СТАНИМИР

Па не морам баш ја бити.

СМЕТКО

Не, не! – Знате – ви ћете то најбоље умети.

СТАНИМИР

Ваша воља – Но, гле јошт нешто! Како би било да се с госпођицом насамо у башти састанете, где вас не би нико узнемирио – Ја ћу је умети склонити. То ће бити најзгодније место. У крају баште, у сред густе дрва мала колебица, управ за вас двоје, да вас ни сунце не види.

СМЕТКО

Их, брате, то, то!

СТАНИМИР

Но гледаћемо да то пред вече буде. Тек кад се стане сумрачак ватати – Нека буде госпођица у колебици, а ви као изненада да је ту затекнете. Девојке су стидне, па би вам даи могао сметати, но сумрачак – о, верујте мени! то вам је велики враг у таквим пословима, где двоје млади једно другом прву љубав казују.

СМЕТКО

Е, ви сте – како ћу казати – прави враг! Дакле, где ћу вас наћи.

СТАНИМИР

Ја ћу вас на врати очекивати.

СМЕТКО

(Одлази)

СТАНИМИР

(Клања се за њим и прави му магареће уши)

Ово ти је прави муњак. С оваким блесаном свашта се може урадити. – Како ми се допала колебица. – Поглади се по трбуху, Сметко! – Па за овога сметењака да пође Босиљка? Ако то јошт буде, онда лаку ноћ памети. То неће бити, то не сме бити! Сад Младену, сад ми помози вештино, па више никад! Ха, добро је! Сад одма Младену.

(Одлази нагло)

ДЕЈСТВО II

1. ПОЈАВА

БОСИЉКА

(Седи на сѝолици, ѝлачна, с наслоњеном на руку ѓлавом, ѝосле некоѓ љуѝања)

Зар за навек да се опростим с вама, златни снови моје љубави? – Како ми и сама помисао грозно пара душу. – Младена изгубити! – О, вечна правдо! – Ишти другу жртву – ишти све друго – све! – Само ми Младена поклони – вечни Боже! Ти знаш, ти видиш моје срце – видиш страшне оне громове, кои се над главом мојом скупљају. Ти знаш да љу се под њима стропоштати. – Улити у слабачко срце овако силно тежење, оваку непобедину жељу, овакве небеске радости, па тако за кратко уживати – после онаквог најдражестнијег јутра, после онаквог величественог рађања сунца, па један пут оваква ужасна грозна олуина, тутњава, грмљавина – Боже! – саглашавали се то с Твојом безграничном благошћу. Кад се твоје најблагородније, најсавршеније створење кињи и гњави, кад се па разгршћу очајања бори и сваког тренутка стрепи, да ужасном греху у наручје не падне – Боже! Зар то не сневесељава. – Може ли твоја безгранична благодост овако немилостиву, овако грозну жртву захтевати? – Ово слабачко срце може препући, може у пламену сагорети, али угасити га никад, кои си ти – ти саздатељу света у грудима запалио!

Пође наѓло, у ѝиом ѝренуѝику уђе Младен.

2. ПОЈАВА

Младен и Босиљка

Она му њлачући њада у наручје и обвије му се око вратица, он је зачуђен к њрсима њришискује.

МЛАДЕН

Босиљко! Шта је теби. – Ти плачеш.

БОСИЉКА

(Кроз њлач)

Ја сам пропала.

МЛАДЕН

Шта? – Зашто? Како? Казуј брзо!

БОСИЉКА

(Већма њриљубљујући се к њрсима његовим)

О – нипошто – пусти ме да мирно на на овим грудима изданем, кое ћу може бити – за навек изгубити.

МЛАДЕН

(Плашљиво)

Шта ти то говориш, Босиљко! Немој ми парати срце. Изјасни се боље. – Шта је теби?

БОСИЉКА

О Боже! – овакву тврду свезу раскинути – овакав рај у страшну, ужасну пустињу претворити.

(Бризне њлакајши и обори му на њрси ѓлаву)

Младене мој! – Нас ће да разтаве.

МЛАДЕН

(Ујрејашћен)

Шта? – Ко? Да чујем кои је тај, кои се с таквом будаластом надеждом пита?

БОСИЉКА

Мој отац! –

МЛАДЕН

Шта? – Твој отац?!

БОСИЉКА

Ти си Књажевац – Сметко –

МЛАДЕН

Сметко? – Ха! Знам – не говори даље!

БОСИЉКА

О, Младене мој! –

МЛАДЕН

Босиљко! – Пре ћу се с њим заједно у гроб стропоштати, него доживети да ми онај благо преотме, које ми је најмилије! – Босиљко! Узми свету ову светлост, ову благодатну топлоту – свет ће – овај чудни, овај превиспрени, неиспитани – пустиња постати, све разрушавајуће силе грозно владају – свет ће се опет вратити у своје ништашество натраг. Ти си ми та светлост, Босиљко! – Ти си сунце, које живота мога развија. – Без тебе нема му живота – чезне небо и земља – чезне све!

БОСИЉКА

О мили мој!

МЛАДЕН

Нека нас судба у забачени крај пренесе, гди вечна тама, стра и ужас разпростире и гди се самоћа страшно одзива – тамо ће ми се у оку небо разтворити, твој ће ми гласак ужас и страву у усхићење довести, твоја ће ми љубав, као боженство какво, живот у круте части сињег камена улити и рај створити, суза радости у оку твом напајаће чувства као чисти бисер младога јутра весне круне Влорине дечице. – Ти си моја Босиљко! – Никаква земна сила неће бити у стању ово срце од мог срца одузети. Нека се препане као змајеви љути на пут љубави

наше изпрече, нека се ужасна отвори провала на стази која ме у пристаниште твоје љубави води. – О љубав ће ме моја на крилима, силнијим од страшне буре и олуине, а бржим од смртоносне муње, к теби у наруче пренети.

БОСИЉКА

О, Младене, мој је отац жесток, немилостив – време је кратко – Он је своју реч дао, и Сметко ће још вечерас руку твоје несрећне Босиљке просити.

МЛАДЕН

Што? – јошт вечерас?

БОСИЉКА

Ја познајем мог отца, знам каква ми беда, каква мука предстои – но највећа је беда, најужаснија мука тебе изгубити. Ја ћу све силе моје употребити, за љубав твоју све ћу поднети – све! – Но ако желиш, мили мој, да твоја Босиљка под таквим теретом не малакше, не клоне, то не губи ни једног тренутка –

МЛАДЕН

Не бој се мила моја! – Ти си моја па макар се небо и земља противу нас сложили. – Ја ћу те јошт данас просити, представићу твом отцу све, што год досетљива љубав може измислити. – Отац, ако ће ма како суров, ма како немилостив бити, опет остаје отац; природа је најсилнија и често у игри осујети и уништи највеличанственије планове људског разума – Но ако најпосле и у томе на успем, онда – О! – та љубав је као море и безгранична као вечност – исполинска предузећа њој су играчке и гди други од гњева пенушеће се беде и опасности спану и падају, ту љубав на снажној котви својој непоколебима стон, и по компасу свом пут у пристаниште налази.

БОСИЉКА

(Уйлашено)

Боже! Мој отац – Уклони се Младене.

МЛАДЕН

Зашто?

БОСИЉКА

(Преклињајућим гласом)

Тако ти моје љубави, уклони се. – Он ће те злоставити.

Прашијају се и одлазе на различитије стране.

3. ПОЈАВА

АНТА

(Немирно ода по соби)

Где ли остаје тако дуго Влајко – Ха ево га иде. – Сад да те видим Младене; ако те ово не баци у ваздух, то ћеш јошт сто година живети.

4. ПОЈАВА

Влајко и Анџа

ВЛАЈКО

Е мој Анто, траљаво нам иде посао. Смутљивко је јутрос рано отишао у Београд.

АНТА

(Љубишћиво)

Да Бог да врат скрљо. Отићи а не јавити се! Проклети хуља!

ВЛАЈКО

Но ти не мораш се одма љутити; наћи ћемо и друге прилике; а друго треба и онако доставити, да су се понас Књажевци код Краљевића веселили и Књазу Михаилу у здравље пили.

АНТА

Истина?

ВЛАЈКО

Цела истина. Таква је то била вика, да те Бог сачува.

АНТА

А кои су то били?

ВЛАЈКО

Ратко, Милоје, Недељко и многи други занешенавићи.

АНТА

Нека, нека неће дуго! – Пуж и љуски свира а кућа му над главом гори. Скоро ће им сванути црн петак. То треба до-
ставити.

(Вади њисмо из џепа, седа за асџал и њише)

ВЛАЈКО

(Ода њо соби)

Треба дабогме! Ово је чудо с овим обежењацима! – Што им се више зло чини то они боље напредују, баш као дрво. Што се више креше, то све боље расте. Не! ал' има и томе лека. Не треба змију по репу, јер ће им опет израстити, но по глави ти њу, пак видиш, оће ли те кад ујести. – А с овима ћемо гуштеринама на овој страни лако.

АНТА

(Зајварујући њисмо)

Тако! Ни најмање ствари не треба пропустити. Најмања искрица може највећи пожар порадити. – Овакве поступке треба сматрати као црвено небо, које олуину предсказује. То је прави барометар надежде и планова Књажеваца. – Мудар се и најмањима околностима користи и сам на својој срећи ради, док будала изчекује, да му печени пилићи из неба падну. – Е, Милоше, твоје те батине скупо стају. Свако дејство мора има-

ти следство, и тако није чудо што и твоје батине, јошт пре толико година, оваква следства имају. Учињено зло, ако злочинца не постпгне и оно прелази на његове наследнике.

ВЛАЈКО

Гле! Ја се задржавам, а имам важна посла. Овај час отишло је неколико Књажеваца у Нови Сад, и као што сам разумео, да се тамо с неким важним лицем састану и договоре. Том се мора у траг ући и зато сам рад јошт данас преко поште наше људе о том известити, да и ми'шју рупу не оставе док не прокопају.

АНГА

Тако, тако! То ваља. – Кртица под земљом рије, па је опет људи куцну по глави. Ове будале мисле, да Бог зна како тајно раде, а не виде, да су им сви трагови поватни. Пилићи, само кад главу под крило кокошке завуку, мисле да су сакривени. Терајте само тако, пак ћете добро проћи.

ВЛАЈКО

Ја сад идем да што пре ствари у ред доведем, а ти пошљи твоје писмо Штулићу, кои ће данас неки бермет у Београд на поклон да носи, и не верујем да ће се јошт до два сата моћи кренути.

АНГА

Управ као што треба. – Станимуре!

(Станимир улази)

Ово писмо да носиш Штулићу, па да му кажеш, да га оном преда, ком обично моја писма предаје. – Господину Зирићу, знаш? Ал језик за зубе!

(Одлази са Влајком)

СТАНИМИР

Немајте бриге! – Ово је писмо јамачно за Младена
(Ојивара њисмо и чииа у себи)

Као што реко. – О проклети људи до чега ји пакостно срце доводи! – Ако писмо предам Младен ће да страда, а ако га не предам могу ја stradати. – Хм! Како би се ту могло Младену помоћи, без моје штете? Младену се мора помоћи па ма каква зла следства за мене туд произтекла. Од два претећа зла, треба одбити веће, и гди су две болести, ту се опаснија најпре лечи.

5. ПОЈАВА

Стананмир и Младен

СТАНИМИР

Као да сам по Вас поручијо. Имам вам нешто врло важно саобштити, и то што се ваше коже тиче.

МЛАДЕН

Моје коже?

СТАНИМИР

Јест' јест' ваше коже! – Ви сте у буну Стојанову ушлетени – је л истина.

МЛАДЕН

Ко? Ја?

СТАНИМИР

Ви да! – Ја питам само.

МЛАДЕН

А што питаш?

СТАНИМИР

Мој господин спрема се, да вас у Београд због тога тужи.

МЛАДЕН

Мене? – Ха! ха! ха! Ал ће се страшно помоћи. То ми је десета брига.

СТАНИМИР

Немојте двапутa рећи. Ако вас Србско Правитељство нашој власти тужи, вас ће у бугару, па док се оперете биће вам доста, јербо ћете моћи и Босиљку изгубити.

МЛАДЕН

То је истина, но ваљда он то неће учинити.

СТАНИМИР

Ја знам да је већ учинио.

МЛАДЕН

То не може бити.

СТАНИМИР

(Вадећи писмо)

Благодарите Богу што је ово писмо у моје руке дошло, а ви би се прилично зноили.

(Даје му писмо)

МЛАДЕН

(Чийа у себи, после крајког ћушања)

О, Боже мој! Нећу да роптам; Ал' овакви изроди твом красном створењу никакве чести неприносе. Душа њихова црна као тамна ноћ, само се са страшилама радо дружи, брижљиво кријући се твог небесног света. – Како ти дође до овог писма Станимире.

СТАНИМИР

Како му драго, сад не питајте, већ гледајте шта ћете; време је кратко.

МЛАДЕН

Станимире! Ти си ми велику услугу учинио.

СТАНИМИР

Коју бисте и ви мени јамачно учинили у подобној прилици.

МЛАДЕН

(Ода њо соби, њосле крајњког ђуишања)

Кад противан ветар дуне, онда се морају скупити платна. Оваква опака нарав не да се никако изправити. Моја лепа надежда морала би се као брод о стену разбити; ал' нећемо тако мој Господине Анто! Да видим, ођу ли с овим лакше успети. Де не може истина своим оружјем да продре, ту се могу слободно и друга средства употребити. – Ово ће те морати цели одвести.

СТАНИМИР

Ако јошт данас не предупредите, онда сте Босиљку изгубили, и Сметко ће вам венац победе на очиглед преотети.

МЛАДЕН

Ја се надам, да ће се све те сјајне надежде Сметкове јошт данас уништити, и да ће морати посрамљен од оног предмета одустати, кои за њега није, само ако ме уздотеш подпомоћи.

СТАНИМИР

Да чујем.

МЛАДЕН

Само да Влајку предам једно писмо – ал' опет – не ваља. Сетиће се да је превара. – Стојко нек му га преда; ал' треба вешто слагати, да се превара не открије; јер после пропаде све.

СТАНИМИР

А каква је то лаж?

МЛАДЕН

Треба увребати време, кад се Влајко из кафане или буди од куд куд врати, па му казати: да је неки господин из Србије долазијо. Њега тражио, и кад га није застао, да је писмо на брзу руку написао, и оставијо.

СТАНИМИР

Ја сам мислијо, Бог зна шта ћете од мене захтевати, кад се толико затежете. – Ослонте се на мене; ја би за вашу љубав и ђавола из коже истерао. Немајте бригае све ћу ја то с мојим Стојком уредити.

МЛАДЕН

За неколико тренутака биће писмо готово – али ако ме издаш –

СТАНИМИР

Ја се надам да ћу вас мојим поступком посрамити.

МЛАДЕН

Само помисли да се овде о срећи двоје заљубљени ради, и да је њиова благодарност награда, кад се новцем не да изплатити.
(*Одлази*)

СТАНИМИР

Не знам што ми је овај човек тако омилио! – Па опет Босилка. – Ја сам истина сиромачовек, и могао би се овом приликом помоћи; но оћу да покажем, да и у прсима презреног слуге и под одрпаном аљином може благородно срце куцати.

(*Пође на друџа враџа и зруне о Сметика*)

6. ПОЈАВА

Сметко и Станимир

СТАНИМИР

До сто врага! Мал ми главу не разлупасте; Идете као да вас кука и мотика вија. Шта вам је.

СМЕТКО

Но па нисам хтео; Немојте се срдити, кад и онако није ништа. Мали карамбол; чудна ми посла.

СТАНИМИР

(У себи)

То да, ту би требало будак, да такву главурду мало потресе.

(Јасно)

Но – шта би од прстена?

СМЕТКО

Знате нисам могао чекати нарудбину, и тако сам принуђен био, онај – готов купити, премда ми није сасвим по вољи. Ето видите.

СТАНИМИР

Но, па приличан је прстен. Ја се надам да ће се Госпођици допасти.

СМЕТКО

А – а – јесте ли јој што говорили?

СТАНИМИР

Мало нешто – но немајте бриге, доћи ће за руком као тесто. Ја јошт сад представљам како ће јој срце куцати од радости, док прстен види. И онда ће бити најлепше време, да се вештина употреби.

СМЕТКО

Да – онај – како ћу казати – Шта ћете јој казати, кад јој предате прстен?

СТАНИМИР

Од лепог момка, лепи дарак, у кога је памет чистија и провиднија, него у прстену овом камен.

СМЕТКО

Знате – боље је бити, да рекнете: у кога је срце – онај – чистије, скупоценије, или тако што, знате.

СТАНИМИР

Добро! и то.

СМЕТКО

Да! Онда јој, на пример, можете казати, како срце моје грамзи

СТАНИМИР

(На сѝрани)

Као мајмун за воћем. Помоћи ћеш се као пчела на брису.

СМЕТКО

Шта велите?

СТАНИМИР

Ништа, ништа; Мислим, оће ли то добро бити.

СМЕТКО

Зашто.

СТАНИМИР

Шта сте рекли?

СМЕТКО

Како моје срце грамзи –

СТАНИМИР

Е, то је добро; ја сам зло разумео.

СМЕТКО

Шта сам хтео рећи – Е, кажите јој, да је то први дар.

СТАНИМИР

(На сѝрани)

Који она неће никад видети.

(Јасно)

Који јој заробљено ваше срце даје.

СМЕТКО

Јес, мали дар.

СМЕТКО

Кога венча срца жар.

СТАНИМИР

Ја у стиховима не умем говорити.

СМЕТКО

Но, па то није ништа тешко.

СТАНИМИР

Е, дабоме; ви мислите, где је вама све лако то мора бити и мени. Ја нисам високоучен.

СМЕТКО

Знате – прстен може бити знак вечности, моћи ћете дакле навести, да ћу вавек –

СТАНИМИР

(У себи)

Лудовати.

СМЕТКО

Остати.

СТАНИМИР

(У себи)
Сметко.

СМЕТКО

Њен обожаватељ.

СТАНИМИР

Немајте бриге. Све ћу ја то тако лепо наместити да ћете се и сами крстити.

СМЕТКО

Кад би ја на пример био Госпођица, како бисте ви то – знате – представили. Дедте баш да видим, да ли сте – онај – све упамтили како треба.

СТАНИМИР

Ево овако: Сладка Госпођице. Г. Сметко кои за вама лудује –

СМЕТКО

То –
(Муца)
нисмо казали.

СТАНИМИР

Како нисмо?

СМЕТКО

Али то неће бити добро, боље узмите други увод, па кажите. Г. Сметко познати –

СТАНИМИР

(У себи)
Мућак.

СМЕТКО

Србски списатељ, кои је – како ћу казати – више науке у Србији свршио.

СТАНИМИР

(У себи)

А памет изгубио.

СМЕТКО

Плењен лепотом вашом, приноси вам – како ћу казати – с прстеном овим срце своје. Овако ће, знате, Госпођица са спољашњим преимућством моим и душевно – онај преимућство – присојузити, и тако ћете најлакше на срце њено – знате – дејствовати. – Дакле, даље.

СТАНИМИР

Тај Г. Сметко, поклања вам с прстеном овим срце своје.

СМЕТКО

Тако, то је добро!

СТАНИМИР

Кои ће, ако му срце ваше не поклоните, много луђи постати од туге, него је сад.

СМЕТКО

Шта ви то говорите? Та ви мене лудим правите, како ја видим.

СТАНИМИР

А, боже сачувај! Ја кажем само оно што јест. Ако јој то не кажем, онда неће веровати да сте залуђени – т.ј. заљубљени, оћу рећи; јер и ја сам у вашим годинама био луд, ако, ако и не буде јако, као ви. Девојка тако може човеку занети памет, да бунца горе него у врућици.

СМЕТКО

Не, не! то ми се знате, не види никако – онај - уместно бити.

СТАНИМИР

Е, добро, ја ћу јој што друго слагати.

СМЕТКО

Шта? Слагати? Истину треба да јој кажете.

СТАНИМИР

Ако она узхте веровати.

СМЕТКО

А како не би – онај – истину веровала?

СТАНИМИР

Е, тако, знате, што је девојка само девојка. Истина је данас променула своје име, и зове се корист. Ако око девојке не лажете, ако јој само њено право огледало не поднесете, то сте сав рачун ваш пореметили. Но кад јој рекнете, да је лепша него бела вила у гори, да су јој очице сјајније него звезда даница, и много којешта, онда сте јој бацили узду на врат, и можете с њом управљати, како вам је воља.

СМЕТКО

То може бити истина. – Дакле – онај – слажите јој што год.

СТАНИМИР

Као на пример да ви њу не заслужујете. –

СМЕТКО

Не, не! То она може узети за истину.

СТАНИМИР

Ал' дајте ми изговорити: да она заслужује да цар с њом круну дели.

СМЕТКО

Но, то је добро.

СТАНИМИР

Ту се неће ништа прећутати, јер ја мислим знате, да се такви људи, као што сте ви, не могу никад доста препоручити.

СМЕТКО

А зашто?

СТАНИМИР

(На сѝрани)

Што си блесан.

(Јасно)

Што би штета била прећутати и најмању црту ваше способности, која се никако описати не да. Знате, што је више дроњака и закрпа на каквој одрпаници, то је она све савршенија одрпаница. Тако и код вас: што се више одаривате и препоручујете, то сте све чуднији, па онда какво чудо, што се и најтврђе срце какве дивљачне девојке мора вама приволети?

СМЕТКО

Јест. јест! – онај – знате –

Сѝанимир одлази.

7. ПОЈАВА

Анѝа и ѝређашњи.

АНТА

О, слуга Г. Сметко! Добро ми дошли.

СМЕТКО

Слуга, слуга Господине! Слуга ваш покорни.

(Рукују се)

АНТА

Ал' где сте за Бога?! – Ја сам већ почео очајавати – Па како сте ми?

СМЕТКО

Ваш обвезани, Господине! Знате – многи послови не допуштају ми –

АНТА

Немојте ми се тиме правдати. Ја мислим да ће вам ваши послови допустити, да на један тренутак свог пријатеља поодите, кои себи за велику чест прима –

СМЕТКО

Ја захваљујем. Та, знате, проклета страст к читању – не да ми данути душом. – Тако данас једва сам се одвоио наше Подунавке, читајући оне красно сковане речи нашег ученог друштва, са свим по својству језика нашег, знате, не може се човек доста начудити његовој у ковању србски речји. Ко кад страни језик разуме, мора му – како ћу казати – похвалу одати. Ту вам се – знате – ни једна реч – онај – не сме другчије изразити, него што је у страном језику. Тако на пр. антипатија. Ова је реч сложена – знате – из противно и чувствије. дакле наши учени сложише ове речи – онај – у једно, и направише противочувствије. Ко не види овде – како ћу казати – лакост и – онај – и истинији правац, по ком се – знате – Србљи имају у таквом случају управљати. Тако од немачке речи *Seelenstärke* биће јакодушје или крепкодушје, од *Seelengrösse*, душовеличије, и тако би требало праведно многе речи у нашем језику, које је народ – знате – наопако сковао, по овом начину – онај – прековати, као *Strohsack* сламоврећа, а не сламњача, *Vorhang* предњовис, а не завеса, *Handschuh*, рукаципела, а не рукавица, и. тд.

АНТА

Оставимо тај рад вашем ученом друштву а ми ћемо се о нашим пословима разговарати – Ја сам данас мојој Босиљки вашу намеру саобштио, и она ју је истини мало неповољно

примила, но то више из женске стидљивости него из ненаклоности проистиче, и ја се надам, да ће се та стидљивост као восак на угљену стопити код ваше жарке љубави. Но требало би, да и ви мало слободнији будете, па ће оне страшљивости нестати и она ће вам се, и не знајући како, у наруче бацити. Хвалите је, љубите је у руку, обећајте јој златне брегове, рајске дане у брачном животу, пак ћете видети, да ћете најлакше успети; а ја ћу вас с друге стране са свима силама подпомагати, само ако сте још намерни, вашу задану ми реч испунити.

СМЕТКО

Ја? Ја ћу себе за најсрећнијег држати, ако се само моја жеља испуни. – Ако само никаки препона не буде, то сам ја – онај – готов још данас мојој будућој супрузи руку дати почем већ и отчино одобрење имам.

АНТА

Немајте бриге, немајте бриге, Господине! Ја вам моју тврду реч задајем, да ће све по вољи вашој испасти, и да ће те још данас бити мој зет. Ослоите се на мене по, као што реко употребите и ви с ваше стране вештину. Ја ћу дакле звати Босиљку, а ви гледајте како ћете најлакше птицу у замке уплести.

(*Виче*)

Босиљко! – Да би слободни били ја ћу се одма уклонити, али само предострожно – Моја је Босиљка врло нежна срца – ако само ту жицу погодите, онда сте победили, и сва ће вам се хармонија на најумилнији начин одазвати. – Ево је! Будите при себи.

8. ПОЈАВА

Босиљка и Пређашњи

БОСИЉКА

(С поклоном)

Ви сте ме звали татице.

АНТА

Оди ближе, дете моје.

(Ваџа је за руку)

Што си тако невесела? Да ти није што зло?

БОСИЉКА

Нешто сам врло ружно расположена.

АНТА

А зашто ћерко? Ја мислим, да би требало, да си сад тек најбоље расположена.

БОСИЉКА

Кад облаци јарко сунце помраче, онда смо обично невесели.

АНТА

Ти ће се облаци развући и сунце ће јошт величанственије просијнути. – А што сте се ви тако замислили Г. Сметко?

СМЕТКО

(Кои је за цело њо време њо соби одио и косу намешџао)

Ја –

(Кашиље)

мислим, што ће уредник наши новина рећи, кад прими – онај – моју песму, коју сам му данас послао. – Знате – Мораће се чудити, да сам мого и ја – како ћу казати – залудити -, који сам држао, да је то немогуће заљубити се.

АНТА

То није чудо, Г. Сметко, а особито код таквог младог и ватреног човека. Тај сан, најлепшији и најслађији у целом нашем животу, мора сваки да преспава, који раније, а који позније. – Но ја сам у вашем присуству сасвим заборавио, да ме важни и неодложни послови очекивају. – Опростите што вас морам, само за неколико тренутака, оставити. Моја Босиљка прекратиће вам време.

(Одлази)

9. ПОЈАВА

СМЕТКО

(Хода њо соби и кашље)

БОСИЉКА

(Седајући у сџолицу, на сџирани)

Но то је јошт требало! О, Боже мој!

СМЕТКО

(На сџирани)

Да ми је само како започети. Не знам, што је се тако страшим.

(Босиљки)

Госпођице – онај – како ћу казати –

(Кашље)

како сте спавали, ако смем питати?

БОСИЉКА

(Нејовољно)

Доста немирно, Г. Сметко.

СМЕТКО

А зашто молим?

БОСИЉКА

Због вас.

СМЕТКО

(На сирани, њун радосици)

Аха! – О, Амору!

(Босиљки)

То ми је чудно – знате – Лепотице обично – како ћу казати – пријатно сањају, особито у таквом – онај – обстојателству – О, ја сам вам златне сањаве имао.

БОСИЉКА

Верујем.

СМЕТКО

Молим вас, представите себи! Сним, као да сам на Олимпу, у кругу Муза и Грација. Пуно – знате – васторга, сматрао сам – како ћу казати – осмевајуће се на мене Божиње, и, молим Вас, погодите, кога сам у средини њиној спазио?

БОСИЉКА

То је тешко погодити.

СМЕТКО

Онај – Вас.

БОСИЉКА

Мене? Ха, Ха, Ха!

СМЕТКО

Као да вас гледам: те исте сјајне очице, ти исти – знате – округли, румени ображчићи – О! ни једна Божиња – како ћу казати – није се могла с вама успоредити. Као што месец сјајношћу својом све звезде надвишава, тако сте ви – онај – Вашом лепотом – знате – све Божиње надвисили. О – ја сам био ван себе – знате.

БОСИЉКА

Опростите, Г. Сметко –

СМЕТКО

Скроз пробијен силним стрелама ваше зенице – онај – пао сам вам – како ћу казати – у наруче.

БОСИЉКА

То је заиста чудно; по и сужњи у тамници постају у сну краљеви.

СМЕТКО

О, тај се сан не може благом целога света исплатити – О, како ми је било, Госпођице! Представите себи, молим вас – Ах! – кад сте ваше њежне беле ручице око мене – знате – савили –

БОСИЉКА

Јест, истина чудно.

СМЕТКО

Ове – ове исте ручице – о Боже!
(Пришпрчи к њој у намери њољубишћи јој руку)

БОСИЉКА

(Скочи са столице)
Господине, Ви сте се јако заборавили.

СМЕТКО

(Падне на колена)
Богињо моја, Венеро, Цитеро, Афродито! Роб твој пред тобом клечи – подноси ти срце своје – подноси све, све! – Ах! – поклони ми и ти твоје – без ког ће – морати умрети –

БОСИЉКА

(Баци презирећелан њољед на њега и оде)

10. ПОЈАВА

СМЕТКО

(Сам)

Ох, Богови Олимпа, да красног створења! – Но, Сметко, ово је створење за тебе створено; ти га јадан заслужујеш као венац награде за твоје трудове. – С Богом од сад Музе! Ваше дражести изчезавају пред Босиљком, као бледи месец поред јарког сунца. – Моја Идра само ће Босиљку певати, и њено име код позног потомства обезсмртити. – Но зашто побеже од мене? Зар би могла она једна Сметка презирати? – Шта значи оно црвенило, које јој на један пут ображчиће посу? Шта значи она ватра у оку, па и сами уздис ако се не варам? – Чувство је преобвладало, пламен се у грудима запалио од силног отрова Аморове стреле. Она ме воли; то је јасно, и сама ју је стидљивост принудила, да се уклони, само да је не би чувство издало. – Боже мој, шта значи оштроумије и вештина! – Но, ја сам ти баш велики домишљан! Како ми паде сан на памет? – Но тако је; ком су музе посестриме, оном се и елементи покоравашу; на глас његов мичу се и горе и дубраве, зверови играју, а реке и потоци стоје неподвижни – Па том да меко срце девојке противстане? Боже сачувај! Јоште један овакав разговор, па ће Босиљка горди свој врат мирно јарму победоносног Амора подвргнути.

11. ПОЈАВА

Младен и Сметко

МЛАДЕН

(На сирани)

Но, сад сам баш погодијо – Где морадо на ђавла да наиђем.

СМЕТКО

(Сїази ѓа)

А гле! од куд Ви овде?

МЛАДЕН

(Ладно)

Од куд и ви.

СМЕТКО

Зар и ви имате овде приступа?

МЛАДЕН

Хм! Чудно питање. – Ја мислим да имам веће право, то питање вама предложити.

СМЕТКО

Мени? – А – онај знате ви ко сам ја у овој кући?

МЛАДЕН

О, врло добро. Једном сте опасна стена на мору, а другом бедно кљусе, кога из једног блата извлачите, само да би га у веће блато завалили.

СМЕТКО

(Љуїїїїю)

Ви сте магарац –

МЛАДЕН

Кои ће курјаку таквом избити зубе.

СМЕТКО

Ви не заслужујете, да вам ни погледа мог достоим.

МЛАДЕН

Молим, немојте се љутити. Ви сте човек високоучен, а високоученима служи љутина на поругу и срам.

СМЕТКО

Та да, и не би требало, да се на такво бедно створење – онај – љутим, које као мравак – како ћу казати – из прашине на Олимп погледа –

МЛАДЕН

Ту жећи се на неправду, где медведи најбоље крушке на земљи једу – Но, шала на страну Г. Сметко, јел истина што се говори, да сте ви у овој кући јако забраздили. и да ћете у следству тога лепо уздарје на леђи изнети?

СМЕТКО

Ја ћу данас јошт ступити – онај – у притјажаније њеног покретног добра, а то се вас тако исто мало тиче, као и другог.

МЛАДЕН

Ви ћете ступити у притјажање покретног добра; но перушка је покретно добро, дакле ви ћете ступити у притјажање перушке. Е, лепо, лепо честитам.

СМЕТКО

К-каква дупља, јошт добре пчеле излазе.

МЛАДЕН

И најгора пчела боља је од трута, који трудно сабрани мед пчелама на очиглед троши, док им се надодија, те му на последку певају за душу.

СМЕТКО

Такву придику без главе и репа можете в-вашим шегртима
говорити а не мени.

МЛАДЕН

Имате право: глумим ушима не треба свирке.

СМЕТКО

(Љућинио)

Ви – к-како ми се види, тражите, да над вама власт домаћина
употребим, и напоље да вас истера.

МЛАДЕН

(Озбиљно)

Г. Сметко! Ви сте много рекли, а ја вас збиљски саветујем, да
се добро чувате, да вас та срећа не постигне; јер немојте ми-
слити, што вам је мрежа у рукама да сте већ и рибу уловили.
Вода је дубока, може је мрежа лако промашити, па може и у
туђу мрежу лако допасти. – Немојте мислити, да је брег, да је
брег кои вам се у даљини мали чини, заиста тако мали. Док се
на њега попнете, мораћете доста муке и зноја поднети, а често
и о камење потакнути се, па чувајте се добро да врат не скр'а-
те. – На кратко: Босиљка је моја, Босиљка је мој живот; ко ми
њу отима, отима ми живот и противу таквог слободно је све, и
саме паклене силе употребити. – Ако од ваше будаласте на-
мере не одустанете, то знајте, да ће се један од нас двоце пре
времена у пакао стропоштати. – Јесте ме разумели? – Ако вам
је ово неразумително, то ћу вам се до првог нашег састанка
боље изјаснити.

(Одлази брзо)

12. ПОЈАВА

СМЕТКО

(Кои је њри концу као окамењен сѣјао и бленуо, њосле неког ђуѣања)

Шта рече ова Хула? Да ће се један од нас двоице морати пре времена у пакао стропоштати. – И сад ми громовити глас његов звони – Како су му страшно севале очи. – Зар за љубав једне девојке да себе у такву опасност баѣим, да живот изгубим? – То би лудост била! – Али онаква лепота! – Тако ми бесмртија мог и главе списатељске, прави образац небеске лепоте! – Ал' опет тугаљиво; овај је магарац, као што ми се види, заслепио, па ће ме смакнути као пиле. – Но да ли ће смети? – Та живот се животом плаћа. Оће, Хула, па кад мене нестане, не помаже ми ништа, на десет овакви ниткова на жртву принели. – До сто врага! Мени је мој живот најпречији па и најмилији, а девојака у свету доста и другом, то ли питомцу Муза. – Овај час уклонићу се из овог проклетог места, у ком под најлепшом ружицом отровне гује станују; но освета ће брже следовати, него гром за муњом. – О, Музе, укрепите вашег љубимца, да у опорој сатири отров свој богато излије, да се свет чуди и препадне од страшног бића олимписког!

(Одлази)

13. ПОЈАВА

Младен и Стјанимир

МЛАДЕН

Једва га враг однесе. – Знам да му неће скоро љубав на памет пасти. – Но он није крив, несрећник; јер ко се не би полакомио на онакво благо, ал' онај нитков – за љубав навада и партаизма своје јединче упропастити. О, Боже мој! нећу да роптам оваква би створења, само да могу, и небеса срушила. –
(*Вадећи њисмо*)

Ево Станимире! Истина сад је мало мања опасност, почем сам оног ветрењака прилично заплашијо; но да се не би непријатељ опет охрабријо и осилијо, треба нам се са сваке стране обезбедити и ушанцити. – Но што сам ти казао, нека остане као закопано. – Сад гледај што брже можеш; јер ако се машина данас не разпукне и непријатељски град не поруши, онда и нама иста опасност предстоји.

СТАНИМИР

Немајте бриге!

МЛАДЕН

Ја ћу те причекати, да чујем, шта си свршијо.

СТАНИМИР

То ће све бити за неколико тренутака.
(*Одлази*)

14. ПОЈАВА

МЛАДЕН

(Сам)

Чисто ми као камен на срцу лежи, и све зебем, да ми не уђу у траг, при свем том што сам рукопис Зирића савршено погодио; јер онда ми ништа не остаје, но последње покушење учинити подобно оштећеном трговцу који из очајања и последњи новац неизвестној будућности жртвује, и отуд или спасење или коначну пропаст очекује. – О, Босиљко моја, како ме скупо стајеш! – Са преваром, страном мом срцу, морам анђела да одкупим. – Но што су веће опасности, то се дражести твоје све више узвисују, подобно младом мајском јутру, после љуте и жестоке циче и зиме; твоја ће ми рука с тим само скупоченија и милија добит бити, подобно тврдој земљи, после претрпљене ужасне буре на мору. – На твојим грудима цвета ми богата накнада, сладка награда, превазилазећа рајска сласт.

15. ПОЈАВА

Младен и Босиљка

МЛАДЕН

О, Босиљко, моја! Не бој се; ти мораш бити моја. Опасност је већ у полак побеђена –

(Загрли је)

О, дај да на грудима овим оданем, да се из чистог извора овог напијем и дух мој за могућу борбу омашим да се са силним жтитом победоносне љубави, са неиспитаним зраком ока твога оружам.

БОСИЉКА

(Брижљиво)

Како је то Младене? Опасност је побеђена, а ти се за борбу спремаш.

МЛАДЕН

Готово побеђена, и ја се надам срећном свршетку. Младен твој ступа данас, као лукави војсковођа на боиште, да непријатеља преваром победи. План је већ скројен – но ако се осујети – О! онда живот – живот узвишенији са животом у одсудну борбу ступити. Граница је земног и вечног, када је буктиња преображеног вечног света осијава, колевка која чедо природе за бољи живот успављује.

БОСИЉКА

Ја те не разумем, Младене, и опет ми твоје речи неки стра задају, кои не уем да изтолкујем.

МЛАДЕН

Данас ће ти бити све поњатно.

(Вадећи писмо)

Ово ће писмо камено срце твог отца преклопити, ово ће писмо зору из златни повоја развити и торжественном јутру двери отворити. Даље не питај мила моја!

16. ПОЈАВА

Станислав и Пређашињи

СТАНИМИР

(Задуван)

Ево Господина са Влајком! Уклоните се Госпођице.

(Босиљка се са Младеном прашица и одлази)

Све је у свом реду. Стојка сам придобио и Влајко ће јошт данас примити писмо. – Ја идем да нас не би заједно затекли, и што мени посумњали, а ви гледајте шта ћете.

(Одлази)

16. ПОЈАВА

Младен, Анџа и Влајко

МЛАДЕН

Слуга понизан, Господине!

АНТА

(Нејовољно)

Слуга. Каквим сте послом дошли ако смем питати?

МЛАДЕН

Важним послом, Господине.

АНТА

Важним? Хм! То би морало бити први пут.

ВЛАЈКО

Ја не знам каква би важна посла имао Књажевац са Вучићевцем.

МЛАДЕН

Доста зло, кад ви мислите да Књажевци и Вучићевци никаква важна посла немају, но довека препирати се о туђим пословима. Те ствари требало би са свим забацити, кад нас дужности наше и тесне свезе међусобни одношења и узајамности к важнијој цељи позивају.

АНТА

Књажевац не може никад бити прави пријатељ Вучићевца, дакле не може никакве пи свезе имати.

МЛАДЕН

Ви се у том јако варате, Господине.

АНТА

Моје искуство заслужује више веровања него ви. Ви сте мој најжешћи непријатељ.

МЛАДЕН

Ја? – Баш да сам се целом свету као непријатељ показао, вама јамачно до данас нисам.

АНТА

Знам, знам. Ви ми кућу над главом запалисте, па се опет за пријатеља мог издајете. Можете малој деци предавати ал' мени не. Мој брајко, људи се обично онакви показују, какви би желели бити у очима света; но то су код мене ниткови. На кратко: Ви сте Књажевац, а ја сам Вучићевац, а Вучићевац не може се с Књажевцем никако једним колима возити. – Шта сте дошли?

МЛАДЕН

Господине, ви ме до сад нисте тако предусретали.

АНТА

Истина, и то има узрока.

МЛАДЕН

Ја мислим да вам нисам и томе узрок дао.

АНТА

А, ја знам, да јесте. – Шта сте дошли?

МЛАДЕН

То ћемо морати по свој прилици наш разговор прекинути.

АНТА

То би била моја жеља.

МЛАДЕН

Ви ћете се кајати.

АНТА

Ни најмање. Пре би се могао кајати што сам се родио.

МЛАДЕН

(У себи)

Заиста би било боље да се ниси ни родио, јер би једног ништавка на свету мање било.

АНТА

Шта ћете?

МЛАДЕН

У присуству трећег лица не би желио о оном предмету говорити који се јединствено нас двојице и то тако јако тиче.

АНТА

(Вади Влајка на сцџрану)

Уклони се за један тренутак, да видим шта ће. Може бити да ће ми за љубав Босиљке какав план одкрити.

(Влајко одлази)

Но сад смо сами.

МЛАДЕН

Ја већ прилично од дугог времена у вашу кућу долазим и при свем том, што нисам од вас онамо примљен био, као што сам заслуживао, то сам опет продужавао моје пооде у надежди, да ће разум над страстима победу одржати и свеу пријатељства међу нама утврдити.

АНТА

Што се та свеа није до сад међу нама утврдила, то је ваша кривица.

МЛАДЕН

Моја кривица? – Ако је моја, то се надам да ћу је данас изгладити.

АНТА

То би моја највећа жеља била. Једну реч, па сте у мојим очима најврстнији човек. Време је већ да погледате и да оне људе ценити научите кои су се тако постојани показали у оној ствари, који је делом своју правду свету наметнула. Та и сами разум радо таквој ствари у помоћ притиче и јасно доказује, да је прека будалаштина служити сбачном са престола идолу, оном идолу, који је у своје ништошество повраћено и који нам не може ни најмање помоћи.

МЛАДЕН

Ја би молио да ми се боље изјасните.

АНТА

Нашто вам је бранити ону страну, која је са свим уништена, и која вас тако слабо награђује? – Придружите се оној страни која је своју признатељност тако красно обелоданила. Одкрите проклете планове они ниткова, кои противу србског Правителства раде, па ћете од тог часа постати срећан човек, мој пријатељ, мој почитатељ и мој –

МЛАДЕН

Господине! ви се у мени јако варате, ако мислите да би ја у стању био, због саме једне голе награде или бранити какву ствар или се од ње одрећи. Такав начин поступања приличн само поквареном срцу. Ја браним ову страну само због тога, што сам уверен, да јој је највећа неправда учињена и да је с несрећом њеном несрећа целе земље скопчана. Што се пак планова тиче, кои се противу Срба Правителства кују, ти су ми тако непознати, као и људи у Месецу, пит' ћу се икад о њима бринути, пошто важнији послови и дружности спрођу отечества у којем сам се родио и васпитао, у којем толика блага уживам, сву моју бригу и то праведно на себе привлаче.

АНТА

То смо дакле наш разговор свршили. – Тврдоглавом човеку није вредно доказивати.

МЛАДЕН

Камо среће да су сви људи овако тврдоглави, као ја, те би мање зла у свету било; но већа је част људи подобни слабачкој трски, коју сваки ветар на своју страну савија. Ја се поносим с мојим тврдоглавством, Г. Анто –

АНТА

Слободно, слободно – но то ће вас горко стати.

МЛАДЕН

Не верујем.

АНТА

Биће вам доцкан кад се уверите. – Ја би вам збиљски саветовао, да за раније какав кров себи потражите, док се пије плушак из облака, кои се већ над главом вашом вије, на вас излије.

МЛАДЕН

Тај је облак срећним ветровима разтеран. – Но да се вратимо на мој предмет, кои је много важнији. Моје стање не допушта ми више, да останем нежењен, и старање о мојој будућности налаже ми да себи друга потражим, онаквог друга, кои ће ме својски у свему подпомагати. –

АНТА

Нећете имати кад чини ми се –

МЛАДЕН

У тој намери само ме је срце руководило, и по срећи мојој, избор срца мога и сами разум одобрава.

АНТА

Па шта се то мене тиче.

МЛАДЕН

Млого. – Од вас зависи моја женидба.

АНТА

Од мене? – Но ја ћу вас лепо оженити, будите уверени да вам друга женидба неће никад на памет пасти.

МЛАДЕН

То је моја жеља. Ком год после женитдбе, друга женитба на памет пада, тај би боље урадијо да се није никако оженито. Ја сам савршено уверен, да ме таква несрећа до гроба неће постићи.

АНТА

Добро, добро видећемо до мало дана.

МЛАДЕН

И ја се надам.

АНТА

Ви држите за шалу сувише озбиљну ствар, која ће вам стењање навући.

МЛАДЕН

То неће никад бити, и ако се у Босиљки преварим, онда јачно носе ђаволи анђелску слику.

АНТА

Шта? Шта? Каква Босиљка?

МЛАДЕН

Ја сам Босиљку себи за жену изабрао –

АНТА

Какву Босиљку? Моју Босиљку?

МЛАДЕН

Јест, Вашу Босиљку, и ја се надам, да Ви, као разуман родитељ, нећете бити томе противни.

АНТА

Надајте се ви свему другом, ал само не томе.

МЛАДЕН

А зашто?

АНТА

Зато што од тога неће бити ништа.

МЛАДЕН

Зашто?

АНТА

Моја је Босиљка изпрошена.

МЛАДЕН

Изпрошена? – То не може бити.

АНТА

То може бити.

МЛАДЕН

А за кога?

АНТА

За кога му драго.

МЛАДЕН

Да није за оног блесана из Србије?

АНТА

За каквог блесана?

МЛАДЕН

За Сметка.

АНТА

За Сметка. да! – А по чему је он блесан?

МЛАДЕН

Ако га ви за блесана не држите, а не држите га јамачно, чим ваше јединче за њега дајете, то и ја узимам моју реч натраг; но при свем том ја би рекао, да прави родитељ не би требало са своим дететом, и то онаквим, које много бољу, ако не и најбољу, срећу заслужује, тако да поступа.

АНТА

Ја знам најбоље шта радим. нит сам дужан да вама за моје поступке одговарати. Ви можете Ваше поступке испитивати и претресати, ал' моје не –

МЛАДЕН

Истину је слободно говорити. – Онај отац, који своју кћер нагони, да за каквог блесана и несрећника пође, па после дане своје оплакивати, тај није отац у моим очима, већ звер, који у беснилу собствено тело раздире, и крв своју пије.

АНТА

(Љуишшио)

Дерапе! Какве су то речи? Оћеш да те научим памети?

МЛАДЕН

Молим, немојте се љутити. Ја истину говорим. Босилка је мене изабрала – питајте је, па ако другог својевољно мени предпостави, онда ме дајте –

АНТА

(Жесџоко)

Ти си је обмануо, Хуло! Завртио си јој мозак – но ја ћу ти вратити жао за срамоту; показаћу ти да сам ја отац. –

МЛАДЕН

Кои неће хтети своју кћер упропастити.

АНТА

Моја је кћи моја сопственост, и ја је могу дати ком оћу –

МЛАДЕН

Кад је и њена воља.

АНТА

Вуци се испред моји очију, проклета Хуло!

МЛАДЕН

Умерите се Господине! Ви се можете лако кајати због ваши речи, ал' ће бити доцкан.

АНТА

Ништа ми неће бити доцкан, обешеначе, но тебе видети на вешалима. Оћеш се вући?

МЛАДЕН

Господине! Ви остајете при вашој речи?

АНТА

До смрти.

МЛАДЕН

Ви ћете се кајати, ја вам и опет кажем.

АНТА

Још нећеш да одлазиш?

МЛАДЕН

Господине! Ја сам у стању оно учинити, што ће вас за срце јести. Остајете ли јоште при вашој речи.

АНТА

Та триста ти мука твоји!
(Обазире се)

МЛАДЕН

Ако Босиљка не буде моја, знајте да неће бити ничија, и прећете дочекати, да је с црним гробом венчате, него с другим.
(Вади вајрено мараму из џепа, из коџа му њисмо испадне, иако да је Анџа њримејшо. Уширући се њо челу)
Ја немам куд. Кад се већ у пакао мора, а оно ћу пак и ваше небо срушити, ногама погазити, и са страшном осветом страоте и ужаса пакла згрозити.
(Одлази нагло)

АНТА

(Дижући њисмо са земље)
Нећеш имати кад Хуло! Ха! сигурно каква преписка обешенјака.

ДЕЈСТВО III

1. ПОЈАВА

СТОЈКО

(Седи на кревету и пуши)

Кад мачка није код куће онда се мишеви шетају, а кад се мачка по срећи проскита, онда ти ни један лонац не остаје неолизован. Тако ти је баш и са слугама. Кад се господар одскита, онда се слуге одмарају, онда ти сви послови спавају, као правица код пијани и луди судија. Ком слуге зидају кућу, тај обично остаје без куће. Пусту пацове да ти с кукурузом економишу, па немај бриге, ништа ти ту неће отићи у штету, јербо ће све појести. Дабогме, и они су Божија створења, морају јести. Но ја сам опет бољи слуга, ја мог господара не глобим, јербо нема ништа, а не радим ништа што немам ништа да радим, и тако је опет боље пушити, него ништа не радити. Нека изелица ту негде од пре рече ми, да по диму познаје кућу, у којој се пржи и пече, а није хтео магарац да завири у ову кућу у којој се довека пуши, а никад печенице нема. Ако овако дуго узтраје, чини ми се, да ће тешко ко моћи господара од слуге разпознати по дроњцима и закрпама, и само ће се у том разликовати што је од мене луђи. Кад би

мене Вучић за савет питао, како му ваља народ заслепити, ја би му знао бољи савет дати, него сви седамнаест пијавица, које крв народу сисају. Нека само петдесет овакви будала, као што је мој господар, па ће му сав народ залудити, а с лудима је лако управљати. Па кад може један богат стотину просјака ранити, зашто не би могла једна будала стотину залудити? Мој покојни отац, Бог да га прости, врло је паметно говорио. Каже, вели: будалаштина прелази с једног на другога као шуга, а кои је паметан онога измеђавају, док напоследку и он не побудали. – Гле! Мал’ нисам на писмо заборавио. Проклети Станимир, где ми даде беду на врат. Нисам ни десету реч упамтио, шта ми је набрбљао. Бог би га знао од куд му оне речи излазе, баш као да је водио слепце. – Еј, мој, Станимире! да си мање знао, мање би и патио. – Но каква сам ја добра видио код овакве дебеле главе? Та знао, та не знао зло; напоследку опет је боље не знати. Да магаре зна, како је тешко по вас дан воду, зло и наопако. Кад би људи знали, како је тешко умирати, морали би сви од стра поумирати. – Но како ми оно рече Станимир?

(Замисли се)

2. ПОЈАВА

Влајко и Стојко

ВЛАЈКО

Је л’ ме ко тражио?

СТОЈКО

Јест.

ВЛАЈКО

Ко?

СТОЈКО

Ја не знам.

ВЛАЈКО

А како не би знао магарче?

СТОЈКО

Кои ће враг све људе у свету познавати?

ВЛАЈКО

Па како је изгледао?

СТОЈКО

(У себи)

Сад је чвор.

(Јасно)

Ја не знам.

ВЛАЈКО

Шта? Како не би знао.

СТОЈКО

Од куд ћу знати кад га нисам ни видијо.

ВЛАЈКО

Јеси ли ти пијан?

СТОЈКО

И пијан и трезан, како оћете.

ВЛАЈКО

А где су ти очи биле?

СТОЈКО

У глави, где ће бити.

ВЛАЈКО

До врага одлази, хуло проклета!

СТОЈКО

(На стирани)

Ја мислим да сам му доста јасно казао, па ме опет не разуме.

ВЛАЈКО

Па да се човек поузда на оваквог слугу!

СТОЈКО

(На сѝрани)

Каква плата, онакови слуга.

ВЛАЈКО

Данас ти је много лакше наћи нову част света него доброг слугу.

СТОЈКО

(На сѝрани)

Јест, данас ти је много лакше наћи доброг ђавола, него доброг господара. Ради би имати слуге без новаца.

ВЛАЈКО

Куд се год окренеш, лупиш главом о слугу, а сваки ти је бољи за вешала.

СТОЈКО

(На сѝрани)

Куд се год окренеш, пљуцка по један бивши трговац, а сад пропалица.

ВЛАЈКО

Данас би хтео слуга да је господар.

СТОЈКО

(На сѝрани)

Кад су господари чанколизии просјаци, зашто не би слуге господари били.

ВЛАЈКО

Вучић вама треба обешешаџи једни, па да вас научи памети.

СТОЈКО

(На сѝрани)

Зашто си ти тако паметан.

ВЛАЈКО

Та шта ти је казао, Хуло!

СТОЈКО

Мени? – ништа! Ал јест, јест, казао ми је, да вам предам ово писмо. Једва се сети проклетиње.

(Одлази)

ВЛАЈКО

Па да човек не цркне од једа са оваквим слугама

(Оѝвори ѝсмо и чѝѝа)

“Поштовани Господине!”

“Познавајући вашу ревност за обште благо нашег премилог отечества, ревност и неуморно старање к осујећеѝију злоковерни намера зломисленика, признавајући ваше заслуге к допринешенију откривенија бунтовника у разним приликама”.

(Смеѝи се)

Да красног начина писања рекао би човек да му мед из уста тече,

(Чѝѝа даље)

“признајући ваш неуспинији труд у смотренију оправданија поступка нашег Правителства, у смотренију достављенија до мога знања свега оног, што би на погубу реченог Правителства тежило, и саме собствене користи заборављајући: не могу се уздржати, да вам у име нашег Правителства најтоплију благодарност не изјавим пуно надајући се, да ћете ви праведну у своје време очекивајућу награду, и у будуће и најмање обстојателство опасности србском Правителству грозеће, у достојно призреније узимајући, таково познатим вам путем ме-

ни и надлежним лицима неотложно достављати, на конач бла-
говременог предузимања предупредителни средства.”

Боже мој! Ово су људи, ово се зове концепт!

(*Чииа даље*)

“Кад се лично састанемо, разговараћемо се пространије о
овом предмету, за сад пак у итости само вас чиним бољима
внимателна на оно, што се јамачно вашем бистром оку није
могло подкрасти. – Господин Сметко, као што ми се чини,
тајне састанке овде прави, клонеће се на погубу нашег пра-
вителства.”- Шта? Господин Сметко? – То не може бити –

(*Чииа даље*)

“Знајући из поузданог извора, да је он између зломисленика, и
да ће се овде много лакше у делу уватити, дао сам му допу-
штење да овако пређе, а од вас се даљем надлежном поступку
надам. Ово саопштите и Г. Анти, коме ћу скорим временом на
његово писмо одговорити. – Опростите, морам да одлазим.

Ваш искрени

Зирић”

Ово је много! Кад и оваки људи мозак губе и о пропасти свог
оточества раде, онда нема ни у јеној глави мозга –

(*Ода њо соби*)

Не могу чисто к себи да дођем – О проклети породе! – Па
како цвет да процвета, код толиког корова! – Залуд наши
толики трудови, залуд наша толика мука, да изтребимо ово
проклето чудовиште, кад на место размрсане главе друга
већа и страшнија ниче. – Ал’ како ја то да не осетим. – Упре-
пастиће се мој Анта, док му покажем, какав му је зет. Шта?
Заиста? Никад! – Штрањка теби, обешечаће, а не Босиљка!

(*Одлази*)

3. ПОЈАВА

Анџина соба

АНТА

(Ода њо соби дугим кораџима)

Ово је права обсена! – Нек ми се сад ко похвали, да каквог човека савршено познаје. – Ја би се за мој живот обкладио био, да је Младен најжешћији књажевац, а сад видим, да је под том гадном маском најлепше лице. – Истина, често сам се чудио, да може књажевац онако поштено срце имати. Ал' опет да ми је ко казао, да је вучићевац би му оба ока ископао. Какву промену учини наједанпут срећни случај! – Сад ми је тек све поњатно – Да би свој задатак као прави вучићевац извршио, тако се знао вешто претварати да га нико под небом не би за вучићевца држао. – Па ни мени не показати се! И сама љубав која је иначе све у стању учинити, није могла његово постојанство поколебати. – Браво синко! Ти си нас све твојим поступком посрамио, а мене особито, кои сам те толико пута вређао.

(Замисли се)

Но да то не буде каква превара? – Да није то само план, како би лакше Босиљку добио? – Ал писмо није подметнуто. – Хм! а зар га није могао сам отимице изпустити!

(Вади њисмо и загледа ња)

Зирићева рука, то бар није обсена; а друго и сам садржај сведочи! Овакве тајне ниједан књажевац не може имати. – О, како сам се глупо преварио. –

4. ПОЈАВА

Анија и Влајко

ВЛАЈКО

(Јошиј с врајиа)

Да видиш чуда Анто, па да се крстиш – Какву смо хтели будалаштину да учинимо, да не бјеше среће с друге стране – На читај!

(Даје му ѿисмо)

АНТА

(Чијиа у себи)

ВЛАЈКО

Баш ти је истинита она пословица: Где су кола мудрости, ту су троја лудости. У мало, што се није ово на нама збило.

АНТА

(Зачуђено)

Шта? – О, чуда преко чуда! Данашњи ми је дан права загонетка.

(Чијиа даље)

ВЛАЈКО

Као и мени. –

АНТА

(Враћа му ѿисмо)

Но, ово је много на једанпут!

ВЛАЈКО

Видиш ли шта смо хтели да учинимо?

АНТА

Што се никад не би могло поправити. – Но да видиш јошт већа чуда.

(Даје му своје ѿисмо)

ВЛАЈКО

Шта је то олет? –

(*Чиџа*)

“Љубезни Младене!”

“Радуј се с нама заједно; уживај плод твог неизплатимог труда! – владика – страшнији онај противник, који нам је сваког тренутка претио, да нам поднажије подкопа – владика велим паде на грозни начин, као што је заслужио – остали су сви поватани, по твом откривеном плану – и ја од моје стране само се могу дивити твојој вештини и лукавству. – Сад видим, да си човек – сад признајем, да је твоје примјечаније посве уместно било, да ти се треба нас клоњити, и ником, па ни највернијем твом пријатељу за нашим приврженима не издати се.”

(*Сџане и маџе ѓлавом, заџим џочне даље чиџаџи*)

“Ја те љубим и високо почитујем, а самном и цело наше Правителство, које ће знати таквог јединственог отечествољубља и пријатеља својски наградити. О том те збиљски уверава твој

почитатељ Зирић”

(*Баџи џисмо на сџрану*)

Ја сам изгубио памет. – Данашњи дан особиту ролу с нама игра. – Ал’ како ти дође до овог писма ако Бога знаш?

АНТА

Случајно. – Дугим препирањем тако сам се био наљутио, да сам га два и трипут напоље терао. У највећој ватри и љутини, видећи да од просидбе његове не може бити ништа –

ВЛАЈКО

Од какве просидбе?

АНТА

Та због тога је био дошао, да моју Босиљку проси. – У великој љутини, тргне мараму из џепа да зној с чела утре, и не сањајући да ће га то са свим одкрити. У том тренутку изпадне му писмо, а он као несомучан излети напоље. – Но, шта сад мислиш о њему?

ВЛАЈКО

Ја? – Ја данас не умем да мислим – то ми је мозак завртело.

АНТА

То је постојанство! О, ја се морам од њега стидити.

ВЛАЈКО

Ја сад самог себ презирем. – Та тај би био у стању и саме ђаволе одкрити. –

АНТА

Ја морам погрешку поправити; морам га наградити. Ја ћу му оно учинити, што ће му бити милије и претежније, него благо целог света. –

(Он љуби)

Босиљку као свој живот – то сам видијо – и она њега љуби – нека им буде дакле по жељи њиовој, кад је сам Бог тако хтео.

ВЛАЈКО

И ја сам баш то био заустијо. – Е, видиш, молим те! Он би јошт и Босиљку могао прегорети, само да се не би издао.

АНТА

Па то је управ што га у мојим очима највише узвишава.

5. ПОЈАВА

Сметко и Пређашњи

СМЕТКО

Слуга понизни, Господо!

АНТА

(Нејовољно)

Слуга.

СМЕТКО

Господине! – особити случај – онај – изненадни догађај – знате – принуђава ме, моје – како ћу казати – са Босиљком бра-ко-сочетање одложити.

АНТА

То је врло паметно, и ја се радујем, што сте ми труд уштедели, да вам сам ту жељу саобштим –

СМЕТКО

Знате – мени је онај – неописано жао – ал' се није могло знате.

АНТА

Знам! Није се могло дуго сакрити. Знате што 'но веле: За-клела се земља рају да се сваке тајне знају.

СМЕТКО

Но то – знате – неће дуго трајати. –

АНТА

Ја сумњам.

СМЕТКО

Само док мој отац – знате – мало пооздрави – док се' како ћу казати – ови многи званични послови отаљаду – ја ћу доћи да моју Босиљку просим.

АНТА

Моћи ћете и дуже остати.

ВЛАЈКО

Званије претходи свему другом.

СМЕТКО

Истина; ал' ће то за кратко трајати.

АНТА

Дуже ил' краће, то је све једно за вас ће увек бити доцкан.

СМЕТКО

Ја вас не разумем.

АНТА

Толико и чини.

ВЛАЈКО

Та наравно, заљубљенику се чини, да увек доцкан својој драгој долази, ако ће ма како рано бити, па тако је и код вас.

СМЕТКО

Ја сам дош'о да се опростим.

АНТА

Жао ми је што сте се потрудили; то није било нужно.

СМЕТКО

Ја моју дужност не заборављам ни код други' – знате – то ли код мои' пријатеља. – бил се мог'о – онај – с мојом заручницом опростити.

АНТА

Кад вам буде заручница – но то неће никад бити почем је ви не заслужујете.

ВЛАЈКО

(Гура Анџу лакџом)

Шта је теби, Бога ти? Буди при себи, ако мислиш, да ти птица из кавеза не умакне.

СМЕТКО

Ви сте ми данас – опростите ми – онај – врло нови.

АНТА

А ви мени јошт новији.

СМЕТКО

Ја се морам – онај – чудити вашем поступку.

АНТА

А ја вашем много више.

ВЛАЈКО

Немојте се чудити Г. Сметко. Он је данас нешто ружно расположен; нису му све козе код куће. –

СМЕТКО

Но, па онда не треба на мене гађе да истреса.

АНТА

Нашто толика околишања? – На кратко, ја сам хтео моје дете упропастити, и ја нисам у стању, доста Богу захвалити, што сам вас данас савршено познао. Боље било да нисте никад у моју кућу корачили, и ја ћу се трудити, да ту љагу, колико је год могуће, сперем – с Богом! – Сад смо се опростили.

СМЕТКО

(Одлази љуџиџио)

АНТА

До врага утваро.

ВЛАЈКО

Ал' шта је теби, Бога ти? Зар се тако поступа? – Зар си му морао све баш на нос натаћи, што мислиш.

АНТА

Да, ваљда ћу му ту вас дан околиштити.

ВЛАЈКО

Иди, Бога ти! Овамо се чудиш вештини Младеновој а овамо опет највеће будалаштине чиниш. – Шта би ти било да си га на леп начин варакао, с продужавањем сватбе, док га не би у клопку уватијо? – С неба па у ребра! Тако ти пак ћеш успети као наопако.

АНТА

Па до ког ћу врага, кад се нисам мог'о уздржати? Већ ми је било узкипило.

ВЛАЈКО

Е, лепо, а ти сад дувај.

АНТА

Зар, ако смо један пут погрешили, треба нам одма очајавати? Људи се с погрешкама уче, као деца с падањем. Има ту стотину други' средстава, с којима ћемо овом ниткову доскочити.

6. ПОЈАВА

Босиљка и Пређашњи

АНТА

Босиљко, дете моје! Буди весела. Данашњи је дан на твом небу само због тога, нагомилао био, да ти се воздух од загушљиве паре очисти. Црни се облаци развукли, и на тебе се плаво небо умилно осмеује.

БОСИЉКА

Ја вас не разумем татице.

АНТА

Ја сам као човек погрешио, и у претераној жељи да тебе савршено усрећим, мало те нисам са свим упропастио. Разведри се кћери моја! Твој се отац каје, што је учинио, и гледаће јошт данас, да ти жалост са троструком радошћу накнади.

БОСИЉКА

Ви сте ми данас сувише непоњатни, татице.

АНТА

Ја сам Сметка мало час онако изпратио као што је и заслужио. – Твоје је срце опет слободно.

БОСИЉКА

(Жалосџино)

Ја вас молим, татице, немојте ме даље кушати. – Ја сам вам тврду реч дала –

АНТА

Ти сумњаш? – Бог ми је сведок ћерко –

ВЛАЈКО

Време ће те уверити, да је твој отац, прави отац који праведну жељу свог детета не може одбити.

БОСИЉКА

(Љуби ваџирено свом оџцу руку)

АНТА

Твоје је чисто срце посрамило све моје планове. – Сметко не заслужује твоју руку, и такве је награде само Младен достојан.

БОСИЉКА

(Зачуђено)

Татице! – То није могуће –

АНТА

Немој се чудити таквој великој промени. – Ја те Младену као награду, за његову одличну заслугу у мојој највећој радости дајем – Ја сам га тек данас познао, а како знаћеш доцније.

БОСИЉКА

(У највећој радости зазрли ља)

Дакле је истина, ваша озбиљна намера? – О, моје ми је срце предсказивало.

АНТА

Ништа даље, ћерко; ја само чиним моју дужност, а теби и твојем срцу припада похвала, што си умела таквог врснога момка изабрати. – Ја ћу јошт данас Младена звати – Он ће ми мој сурови поступак, као паметан опростити. – Све ћу бриге данас заборавити. – Необична радост и весеље нека крунише овај дан с неувелим венцем.

ВЛАЈКО

Сирото дете! чисто је ван себе од радости.

АНТА

Ајдемо сад Влајко. – Срце је моје Босиљке препуно; нек се слади у сладкој самоћи, с тихим чувством блаженства свога.

(Пљеска Босиљку њо образ)

Умери се дете моје.

(Одлазе)

7. ПОЈАВА

БОСИЉКА

(Сама)

О, да сладке промене! – Како ми несташно срце у прсима бије!
 – Свако дијење, свако куцање жилице љубља се неизпитаном
 гласу одзива – Узвишена душа топи се у изливу сладке чежње
 и радости – Мируј, несташно срце моје! већ смо близу тихог
 пристаништа. – Од сад ће слободније Младеново срце на теби
 куцати.

СТАНИМИР

(Улази њолако и сјане код врати)

БОСИЉКА

Боже благи! У рају твом нема већег блаженства од овог, које
 си у слабачке груди усадио – Да! и ти се радујеш, гледајући с
 непрегледни светова, како се твоје слабо створење радује; ти
 се славиш безгранично, кад се узколебана чувства тамо бурно
 стреме, коју си ји ти прстом упутио. –

СТАНИМИР

(Се загрице од њлача на које се Босиљка њргне)

Добри мој Станимире! и ти си зар овде?

(Пријрчи к њему)

Радуј се Станимире, радуј се са мном – Ти плачеш – О, Боже
 мој! – Зар има у свету створења, које у овом тренутку плаче? –
 О, ти не знаш, Станимире, да је Младен мој. Мој је отац одо-
 брио, и ја ћу јошт данас бити његова заручница. Знаш ли то
 Станимире?

СТАНИМИР

(Пун радосици испрчи њоље)

БОСИЉКА

И ти ме остављаш? – Зар да ни с ким моју радост не поделим? – Зар нема ни једног створања, које би се са мном радовало? – О, ладне зидине, ви ништа не чујете, ништа не осећате – О! да вам могу душу улити, да вас прсима моим само приближим – вечито би на вашу првашњу природу заборавили. – Идем, да срцу мом олакшам.

(Одлази)

8. ПОЈАВА

Сокак

СТАНИМИР

(Улази)

Да ми је само знати, гди би могао наћи Младена. – О, каква је то радост човеку, знати, да је, колико толико срећи свога ближњега помого. – Заиста, кои ту сладост никад у свом животу није уживао, тај не зна, шта је сладост, тај се никад није подиг'o више границе животности, у вечитом леду утрнути чувства гњили је живот проводила душа, подобно неразумној животињи; том је живот протекао као празан сан, и на прагу живота, кад од душе одпадне трула љуска, сам се од себе стреса и грози. – Опаком судбином немилице гоњен од бездушни људи грозно упропашћен, од имућног трговца до последњег слуге доведен, мало што нисам у крајњем огорчењу противу људи са стазе праве са свим сишао и у освети спроћу неколико обешењака на самом се себи најжешће осветио. – О, како је слаб човек у часу одсудне борбе, и благо оном, ком у бурном животу само једна капљица из чаше добродетељи у део падне; та ће му цело море горчине разблажити и засладити. – Хи! баш добро што ми овај ветрогоња на сусрет иде. Оваква су бедна створања у свету као огледала зато створена, да нам нашу ругобу пред очи стављају.

9. ПОЈАВА

Стананимир и Сметко

СТАНИМИР

Молим Г. Сметко, куд хитите тако? Претрпите се само за један тренутак.

СМЕТКО

(Љућинио)

Одлази.

СТАНИМИР

Ја имам врло важна разговора с вама. Ви сте ми дали прстен да га госпођици Босиљки предам –

СМЕТКО

Нећу више да знам о Босиљки.

СТАНИМИР

И боље; Но ја морам заповест Госпођице да испуним.

СМЕТКО

Одлази!

(Пође, но Стананимир му ирејречи иути)

СТАНИМИР

Молим саслушајте ме. Та заповест овако гласи: Кажи том господину Сметку, да Босиљка од њега прстен не треба, но нека га за будућу своју жену ако икад себи подобну будалу нађе, сачува, а ја ћу се из сажаљења Богу молити, да му дарује бољу памет. – Ево вам прстена. Ја сам моју дужност извршио, и при закључењу дајем вам као будалести слуга будаластом Господину овај будалести савет: ако вам јошт кои пут падне лудило на памет, да се жените, а ви се добро чувајте овакви пијавица, да вам поред крви и срч из костију не иссисају. Сад сте јошт срећно прошли, што нисте на правог слугу наишли, а ако по несрећи паднете у руке правомалузи, ја вам стоим, да ће те изгледати, као очупани петао.

СМЕТКО

(У највећој љућини замуцкујући)

К-куга те уморила и т-тебе и Босиљку.

(Одлази)

СТАНИМИР

(Баца за њим ѿрсиен)

Ето вам прстена вашег; и мени не треба. Неправедно стечено претвара се по времену у црва, кои душу гризе и глође. – Нека висе на мени дроњци, нека нагођу моју свету показују – само нек ми је савест чиста. Зло се не може никад злим поправити. Да су мајмуни знали, да ће у разлупаном огледалу своју усто-стручену ругобу гледати, не би га били разлупали. – Ја сам се с мојом сиротињом и судбином већ помирио; привикао сам се већ носити јарам и много ће ми од сад лакши бити него злочину каквом гнусно страшило његова дела.

10. ПОЈАВА

Станисмир и Младен

МЛАДЕН

Станисмире! Што си се ти тако замислио!

СТАНИМИР

О, сам вас је Бог донео. – Све је испало за руком. – Босиљка је чисто ван себе од радости. – Ја се нисам могао од суза уздржати. – О, ви сте срећни и пресрећни с њом! – Анта је одобрио, и Босиљка ће јошт данас бити ваша заручница. То су њене речи; даље је нисам могао слушати, само да вам час пре јавим.

МЛАДЕН

(Радосино)

Дакле су дејствовали лекови?

СТАНИМИР

Јамачно.

МЛАДЕН

Боже мој, да чудни занешени људи! Једна реч вучићевац, више је у стању код њи учинити, него сва сила најјаснији доказа разума. Какво чудо, што они људи најбоље у свом предузећу успевају, кои уму свачију маску на себе навући. Слабости се људске најрадије у подобним слабостима огледају. – Станимире! ево ти руке моје. Ја сам твој дужник, и буди уверен, да нећу моју дужност заборавити.

СТАНИМИР

Ваша ће ми будућа срећа бити највећи дар – Но молим немојте ми Стојка заборавити.

11. ПОЈАВА

Аниџина соба.

Аниџа и Влајко улазе.

АНТА

Тако! Све је уређено. Јошт док сам овако расположен, у првом часу пробуђени чувства нек се најторжественије дело на конач правде нека заслуга свој венац добије и љубав самим Богом усађена, у светлом храму чисто кадило принесе.

ВЛАЈКО

То си врло паметно урадијо, што ниси гостима саобштијо.

АНТА

Знам да ће се чудити мом поступку; ал' нека тако Анта оће. Нек лупају главу и нек се домишљају, зашто Анта своју кћер за књажевца даје, но неће никад погодити. Нек остане за-гонетка сваком док време не дође и завеса с очију спадије. – Па и ти; једну речцу да ниси прословијо.

ВЛАЈКО

Немај бриге.

АНТА

Станимире!

(Станимир улази)

Иди Младену, па му кажи да сам га ја молијо као његов прави пријатељ, кои се за свој поступак каје, да ми само на један тренутак дође. Неће се кајати, кажи му, јер се моја жеља с његовом у свему саглашава. Јеси ме разумео? – Без њега да ми ниси дошао.

(Станимир одлази)

Само брзо. – О, како ћу му у очи погледати!

(Виче)

Босиљко!

(Босиљка улази)

БОСИЉКА

Шта заповедате татице?

АНТА

Сад ће нам доћи гости, иди дете моје, те ји дочекај, па ји после овамо доведи.

БОСИЉКА

Оћу татице.

(Одлази)

АНТА

(Гледа за њом)

Јошт је као збуњена моја Босиљка. Љубав је као силни пожар, обузела сва чувства њена. О срећна младости, још срећнији дани прве љубави! – Како је силно тежење срца, како је неисказано чезнење душе! – И само опомињање прошлог блаженства, како силно обузима душу, испуњава је сладком тугом и обнавља увенуто уживање. – Како је мудро уредила природа своје нагоне, како се вољно покорава разум сладком јарму пренути чувства! У сјајном оку отвара се небо, на зажареном образу развија се обчаравајућа дражест румене зоре, у чистој сузи стапа се небесна радост – све по твом непроменљивом закону силна природо и одржању целогa. –

ВЛАЈКО

Ево Младена.

АНТА

О, да красног човека. Ја се унапред радујем будућој срећи моје Босиљке. – Чисто не знам, како ћу да започнем; тако ме је тај човек обчарао.

12. ПОЈАВА

Младен и Пређашињи

МЛАДЕН

Господине, ми смо се данас онако разстали, да морам сумњати у истини позива вашег.

АНТА

Ја сам погрешио, Младене, и од срца се кајем.

МЛАДЕН

Доста велика освета мојој грдној увреди.

АНТА

Ја те нисам познавао. Младене, ја сам се у теби преварио. Твоја спољашњост издавала те са свим за другог човека, и срећа и за мене и за тебе, што се неки случај у дело умешао и може бити, будуће највеће непријатеље опет саставио и тесну међу нама свезу пријатељства утврдио.

МЛАДЕН

Опростите, ми неможемо никад бити пријатељи.

АНТА

Немој ми пребацивати погрешку моју, о којој се не могу доста разкајати. Ја се надам, да ће овај наш разговор свему крај учинити, што нас је досад као грдна провала разстављала.

МЛАДЕН

Знајући да вучићевци и књажевци не могу никад пријатељи бити, по вашим речима, то морам држати да ће се и овај наш разговор, онако исто, као и пређашњи, ако не и горе свршити.

АНТА

Ти друго мислиш, а друго говориш Младене.

МЛАДЕН

То би морало сад први пут бити.

АНТА

Немој се више покривати.

МЛАДЕН

Немојте ме дуже мучити; што сте ме звали?

АНТА

Младене, ти ћеш се чудити, ако ти скинем маску с лица, зато боље скини је сам. Ја знам све.

МЛАДЕН

Данас је цео свет маскиран, па кад цео свет радо своју маску задржава, зашто не би и ја моју задржао, која је јамачно лепша и прикладнија него у многи' занешеновића.

АНТА

Преда мном можеш слободно без маске бити; јер ти си мој једномишљеник и већи јошт пријатељ Вучићев него сам што сам.

МЛАДЕН

Ја? Ха! Ха! Ха!

АНТА

То твоје одрицање само те важнијим чини.

МЛАДЕН

Хвала вам на похвали; но зашто сте ме звали? Ја морам да одлазим.

ВЛАЈКО

Дакле јошт се издајете за књажевца?

МЛАДЕН

Тај сам био, јесам и остајем навек.

АНТА

Љубиш ли искрено моју Босиљку, Младене?

МЛАДЕН

Питајте Босиљку.

АНТА

Ја тебе питам.

МЛАДЕН

Љубим.

АНТА

Кад би до нужде дошло, чиме би је ти могао одкупити.

МЛАДЕН

С мојим животом.

АНТА

Е, добро, то знај, да ћеш Босиљку само под тим условијем добити, ако постанеш вучићевац.

МЛАДЕН

Ако је то условије то се ја Босиљке одричем.

АНТА

На тај начин ти ниси моју Босиљку никад искрено љубијо, кад ниси у стању за љубав њену такву жртву учинити, која се ни издалека са животом не може упоредити.

МЛАДЕН

Мени је моја чест претежнија од љубави па и од живота, и ако је Босиљку при избору та жеља руководила, а не чувство и унутрашња наклоност онда је се торжествено одричем, и трудићу се, да овај пламен, који је у прсима моим запалила, као опустошавајући, потоком разкајања и силом разума угушим. Шта има са срцем заповедати таква околност којој се тако силно чувство у прсима противи? Нашта оном закону препоне полагати, који ји ругајући се победоносном силом с пута уклања и руши? – На срам човечјем разуму и располагању извршује природа своје законе, везује сродна са сродним, и у благој тишини оснива своје вечито зданије.

АНТА

(Загрли ја)

О, Младене! твојем се постојанству у удивљење доводи. Ти си ме посрамио, и ја ћу се трудити, да теби подобан будем, трудиху се да таквог врстног човека пријатељство заслужим. –

(Даје му његово писмо)

На, читај Младене, и признај да те данас најбоље познајем.

МЛАДЕН

(Удара се руком по челу)

Ја сам издан!

АНТА

Младене ја те не могу онако обдарити, као што заслужујеш.

МЛАДЕН

О, Господине! ако ме икад желите обдарити то ме обдарите тврдим заветом, да ћете ову тајну као светињу чувати, а то и сама дужност од вас, као вучићевца захтева.

АНТА

Ево ти руке моје. – Пре ће се ови прси у пепео претворити, него што ће ји издајство обезсветити. – Влајко!

ВЛАЈКО

И ја понављам твоје речи.

АНТА

О, мили пријатељу мој.

13. ПОЈАВА

Босиљка улази с Ђосићима. Стјанимир и Пређашњи.

АНТА

Изволте, изволте, пријатељи мои. Данашњи је дан за мене, дан особите радости; зато сам вас сазвао, да и ви будете сведоци и саучесници моје радости. – Босиљка оди ближе.

(Ваија је за руку)

Младене! Колико те поштујем и волим нека ти засведочи ова рука. Ти си је искао, ти је и заслужијеш. Прими је из отчине руке, а с њом и мој благослов.

(Ђосићи се загледају).

Ви се чудите пријатељи мои. Даље не питајте.

Док Ђосићи Младену и Босиљки један за другим честитијају, излази Стјанимир на сцрану.

СТАНИМИР

Лупаћеш главом о дувар, мој Анто са Влајком заједно.

(Окренувши се гледаоцима)

Највише ти данас у свету превара влада с падањем једнога, диже се други и онај ти је јошт најсрећнији, који уме превару с преваром одбити и на леп начин своју несрећу избећи. – Људи се од толико стотина радина туђим примером уче, па опет до века чине будалаштине, зла и неправде, и док бедни глумци старо коло развратности и будалаштине светске гледаоцима представљају, смеју се гледаоци туђим поступцима и будалаштинама, само да не би имали нужде сутра свим поступцима и будалаштинама смејати се и тако ће позориште довека остати – позориште, глумци глумци, а гледаоци глумци.

КРАЈ

ПОГОВОР

Истражујући по архивама необјављену историјску грађу којом би што верније и документованије приказао развој позоришне уметности и драматургије у Србији четрдесетих година 19. века, историчар српског позоришта Милорад Т. Николић, наишао је у Архиву Србије шездесетих година 20. века, и на податке о позоришном и драматуршком раду младог Ђорђа Малетића у 1843. и 1844. години. Ова документа се односе на покушај Ђорђа Малетића да у Београду 1843. обнови позоришни живот који је био замро гашењем Театра на Ђумруку, приликом доласка на власт Уставобранитеља 1842, као и на једну оригиналну Малетићеву комедију, једину коју је написао у свом животу.

Ђорђе Малетић (1816–1888) је од педесетих година 19. века неоспорно један од најцењенијих и најплоднијих позоришних стручњака. Рођен у Банату, задојен патриотизмом војвођанских Срба, цео свој живот повезао је са судбином Србије. Основну школу завршава у родном Јасенову и у Белој Цркви, а гимназију у Оравици и Сремским Карловцима. Два разреда гимназије, тзв. филозофију, учио је и завршио у Сегедину. Крајем 1838. прешао је у

Србију, када су јој били најпотребнији школовани људи, био на разним чиновничким дужностима, извесно време и писар уз Јована Стерију Поповића као начелника Попечителства просвештенија, 1848. професор београдског Лицеја, а од 1859. директор Београдске гимназије. Радио је врло активно на оснивању сталног позоришта у Београду и био члан значајног Позоришног одбора 1851. који је радио на подизању позоришне зграде у Београду, а 1853. одржао ватрену родољубиву беседу о потреби оснивања позоришта. Касније је био и члан Одбора установљеног 1868, који је коначно и основао Народно позориште у Београду. Као директор Гимназије био је неко време управитељ дилетантског Омладинског позоришта, а касније у току 1870. и 1871. постављен је као члан, прво за председника Позоришног одбора, а затим и за управитеља Народног позоришта у Београду. За кратке управе Малетића избијала је у све јачој мери финансијска криза у Позоришту и у хајци око њега и против њега, Малетић подноси оставку.

Некада прецењен као песник, писао је и приповетке, драме, рецензије, дуго је суверено утицао на позоришну и књижевну делатност у српском народу. Истовремено, живео је учествовао у политичком животу, био једно време народни посланик, радио на унапређењу школства, просвете и културе уопште, а његова *Грађа за историју Народног позоришта* и поред наглашене субјективности, пружа драгоцене податке о овој нашој реперезентативној институцији. У своје време нису били без значаја ни други његови књижевни радови, па ни они намењени позоришту. Он је 1844. превео Шилеровог *Паразита*, а доцније је написао и неколико позоришних комада: *Своменик Луки-*

јану Мушицком, Позорја духова у једном дејствију, Айоџеоза великом Карађорђу, Преодница српске слободе или ајдуци, Смрти цара Михаила, Айоџеоза Вуку Караџићу, Посмртина слави кнезу Михаилу итд.

У дневном листу *Полиџика* од 20. јуна 1965. Милорад Т. Николић објавио је под насловом *Први џокушај џолиџичке саџише: Заборављена комедија Ђорђа Малетића и његово џозориџије* занимљив чланак о непознатој Малетићевој комедији *Вучићевци и Кањажевци, или Превара због љубови, весело џозориџије у џири дејсџива*. Ова своја сазнања Николић је касније изнео и у књизи *Театер на Ђумруку* (1971).

После неуспелих напора Љубомира Јовановића, учитеља и бившег глумца “суштествовашег театра”, да спроне 1843. оживи “уничтожено” позориште, Ђорђе Малетић, са једном групом љубитеља позоришта, настоји да обнови “Србски Театер”. Он је 17. децембра, по старом календару, 1843. упутио “у име друштва театралног Вишосокославному Попечитељству Просвештенија прошеније у смотренију одобренија и заведенија Позоришта”. У тој молби Малетић износи значај и допринос позоришта у културно-просветном и моралном уздицању народа, па између осталог каже: “Позориште обватајући све струке грађанског живота, сматрајући га сваке стране, како односително на дејствителност, тако и идеал, добру страну његову, идеалу одговарајућу, у бољу светлост постављајући, а злу црним бојама описивајући – како на срце тако и на душу Публикума дејствује; од зла га одвраћа и на добро упућује; сурова срца умекшава, а слаба крепи и снажи; душу облагорођава и са светом истином Добродетељи у познанство доводи; вкус за лепо, добро и истину углађује и

на кратко: човека правим човеком чини, онаквим каквим га је природа створила.”

Затим Малетић, као Љ. Јовановић раније, моли да му се да на послугу гардероба бившег позоришта: “Узевши у разматрање с таквом намером скопчане трошкове и тегабе, које се у почетку једва победити дају, усуђујемо се и то Високославно Попечитељство умолити да би нам све од бившег Србског Театра у целости заоставше ствари на послугу дати изволео... што исте ствари и онако без сваке употребе и ползе леже, а што би се на овај начин и милост нама с оскудицом борећим се, учинила.” Међутим, и ова молба није уважена, него је као и раније написано у деловоднику Попечитељства Просвештенија: “У акта”.

После овог неуспеха код Министарства просвете, Малетић се није обесхрабрио, но се удружио са Љубомиром Јовановићем, па се заједнички обрати самом кнезу Александру Карађорђевићу с молбом од 22. децембра исте године, да им се одобри приказивање позоришних представа у Београду. Нажалост, ни овде нису наишли на разумевање, већ су били одбијени. Кнежева канцеларија издала је 31. децембра 1843. следеће саопштење: “Ђорђе Малетић и Љубомир Јовановић 22. Дек. 1843. моле Књаза да би им се дозволило заведеније театра, и на тај конач оне ствари театра на послугу дале. По височајшој заповести Књажеској јавља се проситељима, да се њима удовлетворити не може.”

Ускоро потом, Ђорђе Малетић је дошао у сукоб са новим правитељством, па је као присталица прогнаног кнеза Михајла био принуђен да пређе у Земун, који је у то време био стециште политичких емиграната из Србије,

противника Томе Вучића-Перишића и уставобранитељског режима.

Ту у Земуну, Малетић је с пролећа 1844. написао комедију *Вучићевци и Књажевци, или Превара због љубови, весело позоришће у шри дејствија*. Ова комедија представља интимни обрачун Малетића са Уставобранитељима, као и актуелну реакцију присталица кнеза Михајла на њихову владу. То је први покушај политичке сатире код нас, у чему и лежи значај овог драмског дела. Ово је једина комедија коју је написао Ђорђе Малетић и до данас није нигде објављена, а колико се зна, није ни на једној сцени извођена. Николић сматра да би се она, са извесном драматуршком обрадом, могла и данас проказивати на неким нашим позорницама.

Интересантно је, такође, да Малетић, познат у своје време као врло сујетан и амбициозан човек, не помиње ни на једном месту у својој познатој књизи *Грађа за историју Српског позоришћа у Београду* овај свој рад на позоришном плану у 1843. Исто тако, он не помиње ни комедију *Вучићевци и Књажевци*, па изгледа да је Малетић на њу намерно заборавио, јер је потоњи писац трагедија и апофеоза сматрао да је комедија нижа врста драмске књижевности.

Олга Марковић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-2

МАЛЕТИЋ, Ђорђе

Вучићевци и Књажевци или Превара из љубави /
од Ђорђа Малетића. – Београд : Музеј позоришне
уметности Србије, 2005 (Петроварадин : Алфаграф). –
112 стр. : ауторова слика ; 15 ст. – (Библиотека
Драмска баштина ; коло 12, књ. 1)

Тираж 300. – Стр. 107–111 : Поговор / Олга Марковић.

ISBN 86-80629-34-0

COBISS.SR-ID 126887692

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДВАНАЕСТО КОЛО

Књига 1
ВУЧИЋЕВЦИ И КЊАЖЕВЦИ
Ђорђе Малетић

Књига 2
ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ
Карољ Оберњик

Књига 3
ПОТУРИЦА
Иван Кукуљевић Сакцински

Књига 4
ЦРНОГОРСКА ОСВЕТА
Ј. Ц. и О. В.

Књига 5
РАДНИЧКА ПОБУНА
Еде Сиглигети и Шандор Балаш

